

Moderní přímá demokracie

Švýcarsko-český dialog

Švýcarská cesta – samostatné rozhodování o vlastní budoucnosti

Jako země zastávající přední pozici v oblasti vědy, výzkumu a technologie spolupracuje Švýcarsko se svými českými partnery při hledání řešení budoucích problémů ve prospěch našeho světa.

Další informace najdete na níže uvedených webových stránkách nebo můžete kontaktovat přímo Švýcarské velvyslanectví v České republice.

Další informace o moderní přímé demokracii najdete na adrese:

www.swissworld.org

Moderní přímá demokracie

Švýcarsko-český dialog

V RÁMCI PROJEKTU ŠVÝCARSKÉ JARO 2013

Promluvme si o moderní přímé demokracii

„Švýcarsko se aktivně účastní celosvětových debat na různá témata, jako jsou klimatické změny, veřejná doprava a dobře fungující veřejná správa. Tato výstava je zaměřena na klíčový aspekt posledně jmenovaného tématu. Občané Švýcarska jsou hrdi na svůj reprezentativní politický systém, který je kombinací nepřímé a přímé demokracie. Jejich dlouhodobé a bohaté zkušenosti s různými iniciativami a referendy na všech politických úrovních jsou zdrojem množství zajímavých faktů a informací.

Další vývoj demokratické veřejné správy se stal globální záležitostí, a proto si myslíme, že nastal ideální čas uspořádat dialog o možnostech a omezeních spojených s moderní přímou demokracií.“

André Regli
Švýcarský velvyslanec

Koncepce a autor

Federální ministerstvo zahraničních věcí, Generální sekretariát, Presence Switzerland, ve spolupráci s Initiative and Referendum Institute Europe a velvyslanectvím Švýcarska v České republice.

Autory části o České republice jsou studenti Právnické fakulty (Prager Deutscher Klub) Univerzity Karlovy, pod odborným vedením jejich pedagoga.

Pevnostní 7
162 01 Prague 6
T. +420 220 400 611
www.eda.admin.ch/prag
pra.vertretung@eda.admin.ch

www.eda.admin.ch / www.image-switzerland.ch

Podpora

Tato publikace mohla vzniknout díky štědré podpoře švýcarského Federálního kancléřství.

Grafika a formátování

Švýcarské Federální ministerstvo zahraničních věcí (FDFA),
Generální sekretariát, Presence Switzerland

Ke stažení

www.svycarskejaro.cz

Úvod

Stručný přehled

Za účelem doplnění systému nepřímé demokracie zavádí stále více zemí od začátku tisíciletí prvky participativní a přímé demokracie do svých systémů celostátní, regionální a místní veřejné správy. Ze všech zemí světa je Švýcarsko tou, kde je tento vývoj směrem k reprezentativnější demokracii realizované prostřednictvím občanských iniciativ a referend nejkompexnější. Z tohoto důvodu se Švýcarsko stalo zajímavým partnerem a modelovým příkladem v debatách o moderní přímé demokracii.

Moderní přímá demokracie se zabývá silnými stránkami a problémy spojenými s faktory, které umožňují občanům ve Švýcarsku a v České republice politickou účast. Tento program poskytuje interaktivní příležitost poznat a prodiskutovat klíčové součásti procesu přímé demokracie v rámci zastupitelské demokracie.

Obsah

Nedokončená cesta	4	Jaká práva by měli mít cizí státní příslušníci?	24
Vznik parlamentu	5	Politiky týkající se menšin ve vaší zemi	25
Švýcarsko: vznik referenda	6	Podoba demokracie – rozhodující faktor úspěchu	26
Směrem k přímé demokracii na celonárodní úrovni	7	Forma zastupitelské demokracie v České republice	28
1848: Jediná úspěšná revoluce v Evropě	8	Nastavení švýcarské přímé demokracie: platnost	29
Nový model státní správy	9	Důležitá debata o možnostech a omezeních	31
Návrh občanské iniciativy	10	Omezení týkající se zákonodárství v České republice	32
Hledání příznivců	11	Budoucnost přímé demokracie: mladí lidé	33
Referendum – předání moci lidem	12	Zájem mladé generace o politiku ve vaší zemi	34
100 let vyladování	13	Politické strany: Vliv peněz a médií	35
Vzestup (přímé) demokracie v České republice	14	Náklady volebních kampaní	36
Instituce (přímé) demokracie v České republice	15	Peníze a politika v České republice	37
Švýcarská lidová hlasování – otázky a četnost	16	Přímá demokracie – problém pro ekonomiku?	38
„Pravda“ o švýcarské volební účasti	17	Politický systém a ekonomika v České republice	40
Rostoucí využití občanské iniciativy	18	Připravení na budoucnost?	41
Politická účast v České republice	19	E-voting, E-gathering atd.: mezinárodní vývoj	42
Globální výhled: vývoj (přímé) demokracie	20	Použití inovačních / nových hlasovacích technologií	
Srovnání Evropské unie a Švýcarska	21	v České republice	43
Evropská unie ve stopách Švýcarska	22	Mezinárodní agenda – s podporou Švýcarska	44
Integrace jazykových skupin	23	Mezinárodní projekty s účastí České republiky	45

Nedokončená cesta

Počáteční snahy o získání vlivu

Myšlenka účasti veřejnosti na veřejné správě byla po tisíce let zdrojem fascinace a důvodem četných bojů o moc. Krok za krokem však tato myšlenka byla proměňována ve skutečnost a „lid“ získával reálnou možnost promlouvat do veřejných záležitostí. Během této doby se značně rozvinuly základní představy o tom, co znamená „demokracie“. Ve starověku demokracie znamenala jednoduše shromáždění, kde občané mohli vést diskuse a rozhodovat o veřejných záležitostech. Dnes „demokracie“ představuje mnohem složitější soubor zásad a procesních pravidel, včetně lidských práv, právních norem a práva na otevřené a spravedlivé veřejné hlasování (volby, referenda).

Starověké Atény jsou často označovány jako místo, kde se demokracie (vláda lidu) zrodila. Právě zde byl v roce 594 před naším letopočtem zaveden princip rovnosti práv a zlepšen přístup lidí k moci. Účast na veřejném životě a právo vykonávat úřední funkci byly poprvé dostupné pro širší vrstvy populace.

Z této počáteční formy demokracie však stále byla vyloučena většina lidí, jako ženy a otroci, a ve skutečnosti celá vládní struktura té doby byla založena na otrokářském systému, který elitě umožňoval účastnit se shromáždění.

Nástup politických teoretiků

V této době žili významní političtí teoretici, státníci a filozofové: Perikles, Sokrates, Platón a Aristoteles, kteří přispěli k rozvoji klíčových koncepcí demokracie, jako je konstitucionalismus a potřeba veřejných debat před přijetím rozhodnutí. Tyto nadčasové myšlenky dnes stále ovlivňují snahy směřující k demokratizaci. Jelikož však nelze vytvořit dokonalý systém, demokracie zůstane nedokončenou cestou.

Aristoteles na Raffaelově fresce Aténská škola

Mramorová socha spartského hoplita s charakteristickou přilbou

„Pnyx“ v Aténách – místo, kde se konala shromáždění

Vznik parlamentu

Římská říše

Další pokus o nastolení demokracie probíhal ve Starém Římě od 4. století př. n. l., kdy systém obsahující monarchistický prvek (dva konzulové) a aristokratickou instituci (senát) byl zkombinován s veřejnými shromážděními. Později však tyto demokratické prvky vymizely, neboť autokratičtí panovníci, jako Cézár a Augustus (Octavius), si začali přisvojovat veškeré pravomoci státu.

Středověké inovace

Ve 12. až 14. století byla zavedena důležitá součást mnohých současných forem demokracie: volený parlament. Jelikož však parlamenty byly zavedeny v monarchistických státech, jejich pravomoc byla velmi omezená. Poskytovaly nicméně inspiraci myslitelům a filozofům a vznikaly nové koncepce, jako například systém dělby a vyvažování moci mezi jednotlivými státními orgány, tzv. checks-and-balances (John Locke). Další významnou novinkou v tomto období bylo vydání Listiny práv (Bill of Rights) v Anglii v roce 1689. Jednalo se o první krok směrem k ustanovení lidských práv jako důležité součásti moderní demokracie.

Filadelfský ústavní konvent – podpis americké ústavy

Moderní průlom

První skutečně moderní demokratické státy vznikly až po revoluci ve Spojených státech amerických a po Francouzské revoluci v roce 1789. Francouzská ústava z roku 1793 jako první zavedla politický systém, který představoval spojení volené vlády s nástroji přímé demokracie ve formě občanské iniciativy a referenda. Tato koncepce moderní zastupitelské demokracie a suverenity lidu od té doby inspirovala země a lidi po celém světě – včetně Švýcarska.

Obraz „Dobytí Bastily“ malovaný vodovými barvami

Švýcarsko: vznik referenda

Průkopníci ve Švýcarsku

Nástroje demokracie existovaly ve Švýcarsku na úrovni kantonů (kantony jsou svrchované celky tvořící švýcarský federální stát) již v 15. století. Například v kantonu Graubünden si několik obcí mohlo od feudální vrchnosti koupit svobodu a založit vlastní soudy. Aby nově nabytou svobodu dokázaly ochránit před nepřáteli, sloučily se do několika spolků, které zajišťovaly autonomii a sebeurčení místních komunit.

Vynález „referenda“

Tento konfederativní systém vyžadoval meziregionální koordinaci. Tu zajišťovali vyslanci, kteří chodili od vesnice k vesnici a nosili batohy plné dokumentů, aby mohli uzavírat dohody o společných záležitostech. Tito vyslanci se pak vraceli s vyjednanými dohodami a předkládali je občanům své vesnice, kteří je buď přijali, nebo odmítli. Odtud pochází výraz „referendum“ (Latinsky: „re“ = „zpět“, „ferre“ = „přinést“).

Spíše podmínka než výsledek

Podobné postupy byly v pozdním středověku zavedeny rovněž v kantonech Valais a Glarus. Z toho vyplývá, že „referenda“ byla používána dlouho před vznikem Švýcarska jako moderního státu. Moderní švýcarský stát byl ve skutečnosti založen ústavním referendem v roce 1848 – od té doby moderní přímá demokracie významně přispívá k mírovému řešení sporů.

Erb „League of God's House“ (Spolek božího domu) a diecéze Chur

Emblém tří spolků na rezidenční budově ve švýcarském městě Valchava

Směrem k přímé demokracii na celonárodní úrovni

Tak trochu fiasko:

První národní referendum ve Švýcarsku

S příchodem francouzských vojsk na konci 18. století došlo k radikálním změnám ve švýcarském politickém systému. Pod vládou Napoleona přinutila Helvetská republika nezávislé kantony k utvoření centralizovaného republikánského státu, který přísně kontrolovala Francie.

V roce 1802 Napoleon uspořádal první celonárodní lidové hlasování. Lidé v něm rozhodovali o druhé helvetské ústavě, jejímž účelem bylo uklidnit zemi. 72 000 lidí hlasovalo pro ústavu, 92 000 proti ní. Ústava však byla prohlášena za přijatou, neboť Napoleon zavedl pravidlo, podle něhož byl každý nevolič považován za voliče hlasujícího „pro“. Není překvapením, že Švýčari tuto lest nerespektovali, a první Švýcarské referendum tak skončilo fiaskem.

Obnovení autonomie

Napoleon si časem uvědomil, že centralizovaná vláda není pro Švýcarsko to pravé. Proto v roce 1803 schválil novou ústavu známou jako „Act of Mediation“ (Akt smíru), jejímž prostřednictvím byla kantonům vrácena autonomie.

V letech 1830–1831 proběhly ve dvanácti kantonech demokratické revoluce; starý vládnoucí řád byl nahrazen moderními institucemi (převážně přímé) demokracie. Všechny kantony, s jedinou výjimkou kantonu Fribourg, schválily své nové ústavy v lidových hlasováních – a v několika kantonech, jako je St. Gallen, bylo zavedeno lidové veto (referendum), čímž vznikla metoda sběru podpisů.

Vlajka Helvetské republiky za Napoleona

Napoleon na své cestě do exilu na ostrově Elba (autor: Fontainebleau)

1848: Jediná úspěšná revoluce v Evropě

Občanská válka

Konflikt mezi protestantskými progresivními a katolickými konzervativními kantony vedl v roce 1847 k občanské válce, v níž však přišlo o život jen několik vojáků. V důsledku tohoto konfliktu byla navržena první federální ústava – a o rok později o ní bylo ve většině švýcarských kantonů veřejně hlasováno. Jak však mohlo být zorganizováno celonárodní lidové hlasování ve volné federaci nezávislých kantonů? Řešení bylo docela jednoduché: Každý kanton měl právo uskutečnit hlasování způsobem, jaký si sám zvolil. Pokud většina kantonů reprezentující většinu švýcarských občanů řekla „ano“, byla ústava schválena pro celou zemi – výsledkem byla jediná úspěšná demokratická „revoluce“ v celé Evropě.

V roce 1848 byl na základě federální ústavy schválen nový systém vlády podle vzoru protestantských progresivních kantonů. Občané měli od počátku možnost navrhnout celkové revize prostřednictvím práva iniciativy a museli hlasovat o všech změnách. Částečné revize však prostřednictvím iniciativy nemohly být prováděny a zákonodárství bylo ve výlučné kompetenci parlamentu. Celá desetiletí byla ve federální vládě zastoupena pouze jedna strana (liberální).

V ústavě byla dále zakotvena myšlenka federalismu. Tento princip dává kantonům maximální možnou pravomoc. Federální stát principiálně odpovídá pouze za ty úkoly, které vyžadují jednotnost ustanovení. Všechny ostatní zůstávají v pravomoci kantonů.

„Hall of the Dome“ (Kupolová síň) v budově švýcarského parlamentu reprezentující 26 kantonů

Švýcarská federální ústava sjednotila znepřátelené kantony

Švýcarská cesta

Nejdůležitější prvky švýcarského federalismu:

- Kantony jsou hlavní suverénní státní celky.
- Mezi federální úrovní a kantony probíhá rozsáhlá spolupráce; stejně tak ale i mezi samotnými kantony.
- Kantony požívají velkou autonomii, pokud jde o získávání a utrácení veřejných finančních prostředků.
- Kantony jsou autonomní z hlediska organizace a procesů.
- Kantony mají statutární právo podílet se na rozhodování centrální moci o zásadních otázkách.
- Všechny kantony mají bez ohledu na svoji populaci stejné zastoupení v Radě států.

Nový model státní správy

Téměř od samého začátku panovala nespokojenost s novou demokracií, ale všechny návrhy na větší participativní práva byly zpočátku vládnoucí liberální elitou zamítnuty. Demokratické hnutí však v roce 1869 vedlo v kantonu Curych k vypracování ústavy s mnohem rozsáhlejšími participativními právy. Byl přijat nový soubor práv spojených s přímou demokracií, jako je občanská iniciativa a (dobrovolné) lidové referendum. Všeobecné hlasovací právo však bylo stále omezeno a ženy byly z rozhodovacího procesu vyloučeny.

Nový model politického vedení

Nová curyšská ústava sloužila jako inspirace k podobným změnám směrem k přímé demokracii v ostatních kantonech i na federální úrovni. Na konci století již bylo součástí švýcarské reprezentativní demokracie několik důležitých nástrojů přímé demokracie:

- Občanská iniciativa (1891): Celé voličstvo rozhoduje o menšinové iniciativě, která byla navržena a započata skupinou občanů a podepsána (v současnosti) nejméně 100 000 občanů (2 % voličstva).
- Lidové referendum (1874): Celé voličstvo rozhoduje o zákonu, který byl přijat parlamentem, a (v současnosti) nejméně 50 000 občanů (1 % voličstva) požaduje, aby o něm bylo veřejně hlasováno.
- Povinné referendum (1848): Celé voličstvo rozhoduje o důležité záležitosti prostřednictvím hlasování v referendu, které je ze zákona povinné a týká se rezoluce nebo zákona navrženého parlamentem.

„Bahnhofplatz“ v Curychu kolem roku 1900

Náčrt nové východní části Federálního paláce (1890)

Švýcarská cesta

Protinávrh:

Aby mohl probíhat dialog mezi občany a volenými institucemi a aby mohla být nastolena rovnováha mezi nepřímou a přímou demokracií, má parlament právo vypracovat protinávrh k občanské iniciativě. Tímto způsobem lze hledat kompromisní řešení. Hlasovací systém však umožňuje pořádat i veřejná hlasování, na jejichž základě lze přijmout jak iniciativní návrh, tak protinávrh – a třetí, rozhodující otázka slouží k vyjasnění toho, která možnost by měla být zvolena.

Náčrt Kupolové síně z roku 1897

Návrh občanské iniciativy

Nástroje přímé demokracie vyvinuté do konce 19. století se dnes stále používají, i když jejich podoba a způsob použití se v průběhu let postupně modernizovaly. Následující stránky vás seznámí se způsoby, jakými jsou současné nástroje přímé demokracie používány.

Jak začít

Představte si, že nejste spokojeni s určitou situací ve svém životě, například máte pocit, že platíte příliš mnoho za veřejnou dopravu. Myslíte si, že každý daňový poplatník by měl mít právo používat systém veřejné dopravy zdarma. Proto chcete zahájit občanskou iniciativu. Ve Švýcarsku by příběh mohl pokračovat následovně:

Musíte založit iniciativní výbor, abyste mohli svoji iniciativu zaregistrovat u Federálního kancléřství, a proto požádáte několik přátel, zda by vaši myšlenku nepodpořili. Ve výboru musíte mít nejméně šest dalších kolegů. Potom kontaktujete Federální kancléřství, které vám vydá pokyny k vypracování nového dodatku k ústavě o principech financování veřejné dopravy. Navržený článek pak zaregistrujete ve všech čtyřech úředních jazycích a po formálním zveřejnění textu ve Federálním věstníku (Federal Gazette) můžete začít sbírat podpisy.

Nemůžete to dělat sami

Nyní máte 18 měsíců na to, abyste našli nejméně dalších 100 000 zastánců vaší myšlenky. Vyžaduje to obrovské úsilí z hlediska komunikace a také nějaké peníze. Jako součást iniciativního výboru budete odpovídat za odeslání všech formulářů s podpisy obecním správním úřadům, které musí ověřit jejich pravost.

Je možné, že budete potřebovat nejméně 110 000 podpisů, abyste se dostali přes stanovenou hranici 100 000 ověřených vyjádření podpory. Nakonec urny se všemi podpisy odevzdáte Federálnímu kancléřství. Od této chvíle je vaše iniciativa oficiální federální záležitostí!

„Wandelhalle“ – neoficiální místo rozhodování

Získání 100 000 podpisů během 18 měsíců vyžaduje obrovské úsilí

Podpisy musí být odevzdány Federálnímu kancléřství

Hledání příznivců

Debaty s vládou

Nyní je na řadě Federální rada, která musí reagovat ve lhůtě jednoho roku. Radní iniciativu konzultují se svými administrativními jednotkami a jednají o ní na zasedáních rady. Ve většině případů Federální rada považuje iniciativu za příliš radikální. Někdy však vláda podá méně radikální protinávrh k takové iniciativě. Pokud se tak stane, máte (jako iniciativní výbor) možnost svoji iniciativu stáhnout. Jakmile je iniciativa úspěšně předložena, celý proces je ve skutečnosti debatou s vládou.

Návrhy vlády a dvou komor parlamentu představují ve Švýcarsku pouhá doporučení. Konečné slovo ve vztahu k iniciativám a referendům má vždy nejvyšší orgán v zemi – celé voličstvo. Z toho důvodu je občanská iniciativa téměř vždy víceletý proces, který od iniciátorů vyžaduje velkou trpělivost, peníze a čas.

Den rozhodnutí

Vláda stanoví datum konečného veřejného hlasování o vaší iniciativě. Do té doby musíte vést usilovnou kampaň, aby vaše iniciativa měla naději na schválení. Čtyři týdny před hlasováním jsou všem švýcarským občanům zaslány na jejich adresu volební lístky – většina lidí je pak zašle zpět poštou; někteří využívají nové možnosti hlasování on-line. Jen málo voličů zajde o víkend, kdy se hlasování koná, do volební místnosti.

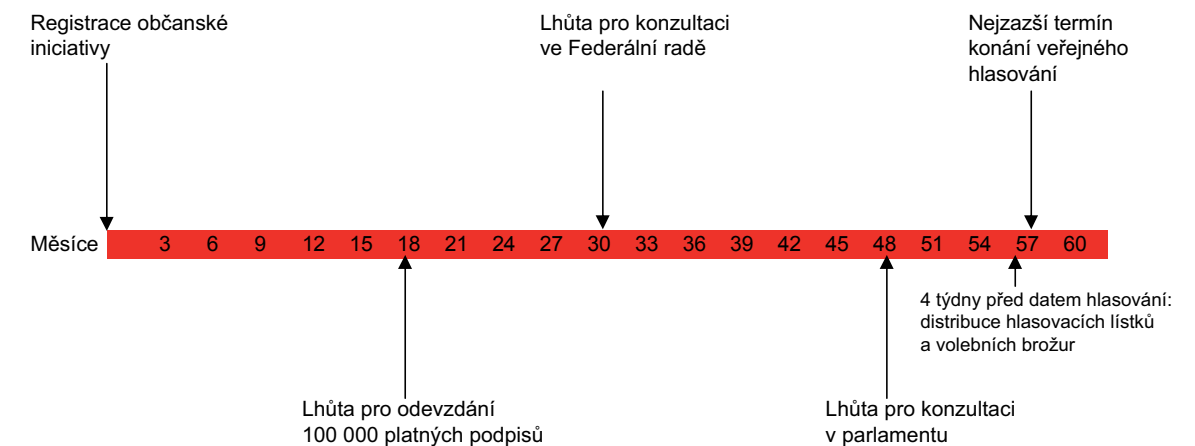
Pro vítězství v hlasování potřebujete většinu z celkového počtu hlasů a zároveň většinu hlasů ve většině kantonů. Opravdu nelehký úkol.

Voličstvo je nejvyšším politickým orgánem ve Švýcarsku

Většina občanů v současnosti volí poštou a někteří dokonce prostřednictvím Internetu

Referendum – předání moci lidem

Kontrola veřejnosti nad zákonodárstvím

Občanská iniciativa na federální úrovni může být uplatňována pouze ve vztahu k ústavním dodatkům; občané však mají poslední slovo rovněž při schvalování federálních zákonů přijímaných švýcarským parlamentem, pokud o to do 100 dní od publikování zákona požádá nejméně 50 000 občanů. Jelikož se parlament snaží vyhnout možnosti vetování zákonů veřejností, musí být politické strany od samého začátku velmi vnímavé a otevřené vůči zájmům občanů. Používaná právní terminologie navíc musí být jasně srozumitelná ve všech úředních jazycích. Pokud politici odvedou dobrou práci, lze se lidovému referendu většinou vyhnout. Ve skutečnosti méně než jeden z deseti federálních zákonů přijatých parlamentem je podroben lidovému hlasování.

Příklad

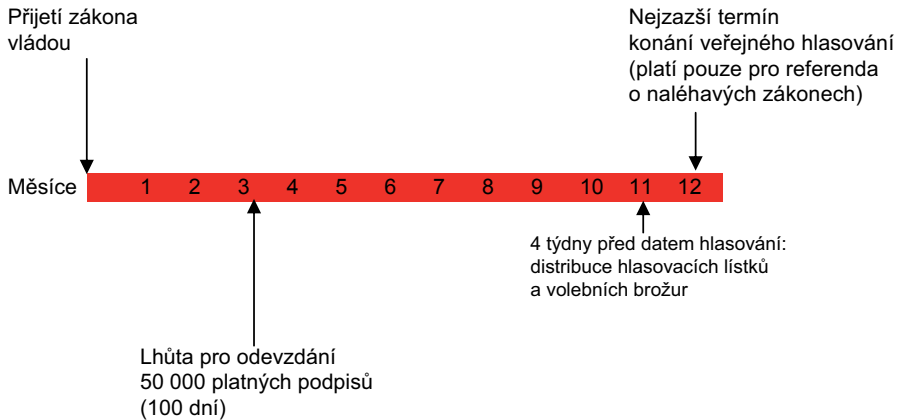
8. června 2007 Federální rada předložila parlamentu návrh na zavedení strojově čitelných biometrických pasů. Obě komory návrh schválily a začátkem roku 2008 navrhly a schválily zákon.

Levicové i pravicové skupiny uspořádaly proti tomuto rozhodnutí lidové referendum. Obávaly se, že biometrické pasy budou obsahovat příliš citlivé informace – a shromáždily dostatek podpisů k tomu, aby konečné rozhodnutí mohli přijmout občané.

17. května 2009 byl nový zákon velmi těsnou většinou hlasů (50,1 %) schválen. Ve 14 kantonech byla většina proti zákonu. Ke schválení federálních zákonů však není vyžadována dvojitá většina jako v případě dodatků k ústavě. Od roku 2010 tak Švýcarsko vydává nové moderní pasy.

Nový švýcarský pas obsahuje biometrické údaje o držiteli

100 let vyladování

Lidová hlasování o politických právech

Švýcarští občané mohou změnit federální ústavu, kdykoli se na takové změně dohodnou. Mnoho ústavních změn a lidových hlasování se týká jen samotných procesů spojených s moderní přímou demokracií. To však neznamená, že jsou tyto změny nekriticky přijímány. Ačkoli mnoho důležitých dodatků, jako je například udělení hlasovacích práv novým skupinám obyvatel, bylo přijato, jsou návrhy nových forem přímé demokracie občas i zamítány. Švýcaři chtějí mít dobře vyváženou zastupitelskou demokracii založenou na nepřímých i přímých procesech.

Rozšíření ústavy (+)	Rok	Zachování/omezení ústavy (-)
	1910–1919	Přímé veřejné volby do Federální rady zamítnuty
Zavedení dobrovolného referenda o mezinárodních úmluvách	1220–1929	
	1930–1939	
Zavedení povinného referenda pro naléhavé federální výnosy, které nejsou v souladu s ústavou	1940–1949	Přímé veřejné volby do Federální rady zamítnuty
	1950–1959	Finanční referendum na federální úrovni zamítnuto
		Hlasovací práva pro ženy zamítnuta
	1960–1969	
Zavedena hlasovací práva pro ženy	1970–1979	Zvýšení minimálního počtu podpisů potřebných pro iniciativy a referenda
Zavedení povinného referenda o mezinárodních úmluvách		Zamítnutí věkové hranice 18 let pro získání volebního práva
Zavedena dvojitá většina pro iniciativy s protinávrhem	1980–1989	Referendum o vyzbrojování zamítnuto
Věková hranice pro získání volebního práva snížena na 18 let	1990 – 1999	
Zavedena všeobecná lidová iniciativa		Konstruktivní referendum zamítnuto
Rozšíření dobrovolného referenda o mezinárodních úmluvách	2000 – 2009	Všeobecná lidová iniciativa s konečnou platností zrušena (2009)

Švýcarská cesta

Švýcarský systém „konkordance“

Koaliční systém ve Švýcarsku je založen na několika formálních a neformálních kodexech chování:

- Poměrné zastoupení v Národní radě je zárukou toho, že jsou ve vládě zastoupena všechna velká stranická uskupení.
- Obě komory švýcarského parlamentu mají naprosto stejné kompetence.
- „Magická formule“ neformálně stanovuje, že počet křesel, které má největší strana ve Federální radě, odpovídá jejímu podílu hlasů.
- Účelem zahrnutí všech příslušných zájmových skupin do legislativního procesu je zabránit velkému počtu lidových referend a zajistit veřejnou podporu novým zákonům.

Vzestup (přímé) demokracie v České republice

Jako první demokratické zřízení na našem území vznikla teprve v roce 1918 Československá republika. Demokratická éra naneštěstí neměla dlouhého trvání, protože ještě před vypuknutím 2. světové války zde byl vytvořen Protektorát Čechy a Morava pod nadvládou nacistického Německa, kde docházelo k porušování základních lidských práv i demokratických principů. Po válce převzala moc komunistická strana a nastalo dlouhé období nedemokratického režimu, které ukončila až sametová revoluce v roce 1989. Česká republika jako samostatný stát vznikla 1. 1. 1993, ve stejný den nabyla účinnosti i Ústava České republiky.

Co se týče přímé demokracie, Listina základních práv a svobod v článku 21 uvádí možnost občanů podílet se na správě věcí veřejných přímo a Ústava ponechává zákonodárci možnost upravit celostátní referendum ústavním zákonem v článku 2, k čemuž zatím nedošlo, přestože byl takovýto návrh již několikrát projednáván. Dokonce se uvažovalo o referendu při rozdělení Československé socialistické federativní republiky. Jedinou výjimkou je ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii přijatý ad hoc v roce 2002, na jehož základě v roce 2004 Česká republika vstoupila do Evropské unie. Na druhou stranu v roce 1992 byl přijat zákon o místním referendu a postupně byl 2x novelizován a v roce 2011 nabyla účinnosti úprava referenda krajského. Je tudíž možné použít přímé demokracie na úrovni územní samosprávy, ale v rámci státu zatím ne.

Malý znak Československé republiky byl jedním ze státních symbolů Československa v letech 1920-1938 a 1945-1960

Tomáš Garrigue Masaryk - první československý prezident

Manifestační projev Komunistické strany Československa na Staroměstském náměstí v Praze v únoru 1948

Institute (přímé) demokracie v České republice

„Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.“

čl. 2 odst. 1, Ústava České republiky

Česká republika je zastupitelskou demokracií, ve které občané volí zástupce do obou komor Parlamentu (do dolní komory - Poslanecké sněmovny a do horní komory - Senátu), do regionálních (obecních a krajských) zastupitelstev a nově také občané volí prezidenta republiky. Tudíž jsou volby v České republice poměrně četné. Prvky přímé demokracie jsou referendum a petiční právo.

Referendum

Ústava celostátní referendum předpokládá, ale jeho úpravu svěřuje výhradně ústavnímu zákonu. Zatím ale nedošlo k politické shodě na ústavním zákonu, který by konání referenda na celostátní úrovni umožnil. Prvním a zatím posledním celostátním referendem bylo referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii, pro které byl vydán ústavní zákon ad hoc, na další případy neaplikovatelný.

Na nejnižší regionální úrovni (místní) fungují referenda již od roku 1992, na vyšší úrovni (krajské) od roku 2011. Referendum se může konat pouze o otázce spadající do samostatné působnosti obce nebo kraje, nelze jej konat například o rozpočtu nebo o odvolání zvolených zastupitelů.

Petiční právo

Petice představuje možnost občana obrátit se na státní orgán s dotazem, návrhem či stížností. Orgán je povinen petici přijmout a do 30 dnů písemně odpovědět. Zákonem ale není stanovena sankce při nečinnosti orgánu, petice proto není nijak závazná.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

Ve dnech 13. a 14. června 2003 se v České republice konalo referendum o přistoupení k Evropské unii

Prvky přímé demokracie v České republice jsou referendum a petiční právo

Švýcarská lidová hlasování – otázky a četnost

Jak často Švýcaři hlasují?

V průměru je švýcarský volič povolán k volební urně čtyřikrát za rok. Počet důležitých otázek, o nichž je třeba rozhodnout, se pohybuje od 5 do 15 ročně. Kromě toho se rozhoduje zhruba o 10–25 otázkách na místní a kantonální úrovni. Většina otázek je však řešena v rámci parlamentu, neboť Švýcarsko je reprezentativní demokracie s rozsáhlými právy, pokud jde o iniciativy a referenda.

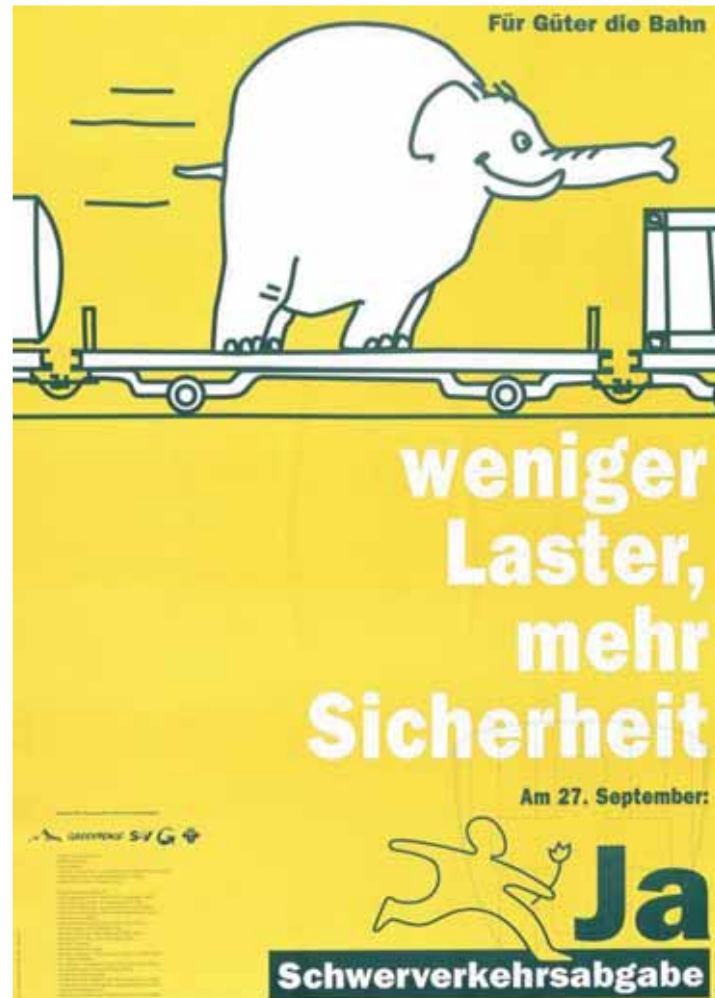
O čem Švýcaři hlasují?

Od roku 1989 bylo předmětem celonárodního lidového hlasování více než 200 různých otázek.

Otázky, které přitahují největší zájem voličů, se týkají evropské integrace, dopravy, životního prostředí, cizinců a sociálních služeb. Mezi témata, o nichž je nejčastěji hlasováno, patří vládní systém, doprava, sociální služby, ekologické záležitosti a zdravotní péče.

Kdo vítězí?

Ve více než dvou třetinách hlasování je vítěznou stranou federální vláda. Stává se však, že některá z pěti vládních stran musí přijmout odmítnutí své iniciativy občany. Většina občanských iniciativ nesplní požadavek dvojité většiny (občané a kantony), zatímco přibližně polovina lidových referend projde testem volebních místností.

Plakát propagující zavedení poplatku pro těžká vozidla s cílem převést transalpskou nákladní dopravu na železnici

Švýcarská cesta

Švýcarská cesta

- Iniciativa „Za Švýcarsko bez armády a celkově mírový politický postoj“: V listopadu 1989 více než milion švýcarských občanů (35,6 % voličů) hlasoval pro zrušení švýcarské armády. Překvapivě vysoký podíl hlasů „pro“ měl velký vliv na budoucí vývoj v armádě a v zemi.
- Iniciativa „Za ochranu alpského regionu před tranzitní dopravou“: V únoru 1994 Švýcaři schválili občanskou iniciativu, která volala po přesunu transalpské nákladní dopravy na železnici namísto budování nových tranzitních silnic přes Alpy. V roce 2010 již probíhala výstavba jedné z hlavních součástí tohoto projektu – nový železniční tunel Gotthard, který při délce 57 kilometrů má být nejdelším tunelem na světě, bude otevřen v roce 2016.
- Iniciativa „Proti stavbě minaretů“: Lidový návrh zákazu výstavby nových minaretů způsobil v listopadu 2009 rozsáhlou debatu ve Švýcarsku i v zahraničí. V důsledku tohoto hlasování došlo k zintenzivnění debaty mezi vládou a muslimskými uniemi v rámci takzvaných „muslimských dialogů“.

„Pravda“ o švýcarské volební účasti

Údaje o účasti se obtížně porovnávají

Ve většině mezinárodních srovnání politické účasti obsazuje Švýcarsko spodní příčky žebříčků. Podobně jako v USA se federálních voleb účastní přibližně 50 % švýcarských voličů, zatímco v jiných zemích – například v Rakousku – překračuje účast hranici 75 %. To je však pouze jedna stránka švýcarské volební účasti. Vzhledem k tomu, že každý rok existuje spousta příležitostí vyjádřit svůj názor, většina švýcarských občanů se účastní hlasování pouze tehdy, pokud je daná problematika zajímavá a pokud se cítí kompetentní o ní rozhodovat.

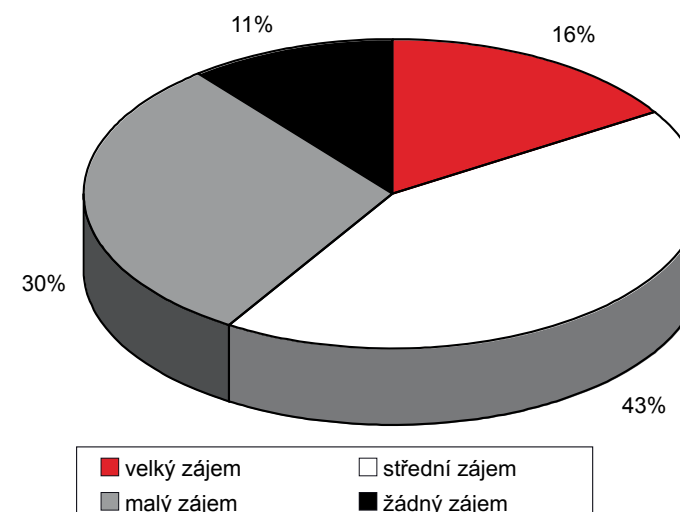

Švýcarští občané mají mnoho příležitostí promluvit do veřejných věcí. V průměru může občan každý rok rozhodovat o 20 až 30 záležitostech

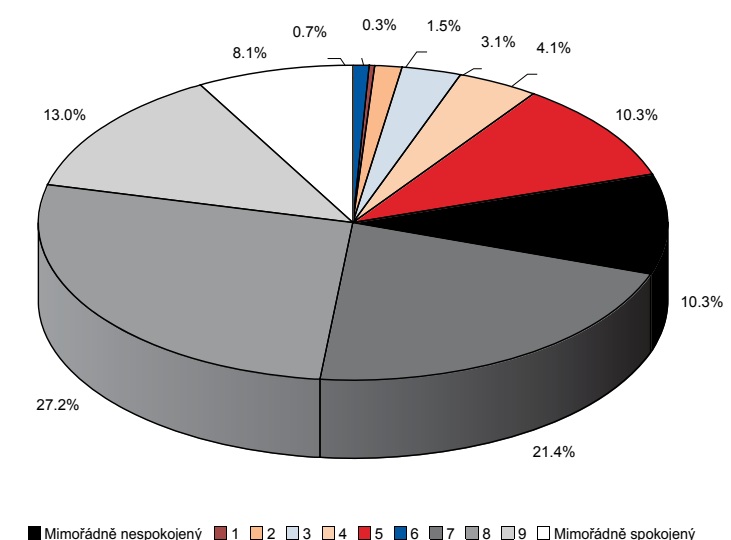
Mezi nejaktivnějšími zeměmi

V nedávném průzkumu se 87 % švýcarských občanů vyjádřilo, že se účastní nejméně jednoho lidového hlasování ročně (52 % se účastní nejméně sedmi z deseti, 33 % se dokonce účastní všech hlasování). Znamená to, že více než osm z deseti švýcarských občanů volí nejméně jednou za rok. Díky tomu Švýcarsko v celosvětovém měřítku vykazuje jednu z nejvyšších politických účastí, neboť je mnoho zemí, kde se volby konají pouze jednou za dva, za čtyři nebo dokonce za pět let.

Zájem Švýcarů o politiku:

Spokojenost Švýcarů s demokracií:

Spokojení poražení!

Švýcaři jsou obecně velmi spokojeni se způsobem, jakým v jejich zemi funguje demokracie, včetně těch, kteří z lidových hlasování vycházejí jako poražení. Na desetibodové stupnici udělují dvě třetiny občanů 7 nebo více bodů a pouze sedm procent lidí dává 0 až 3 body (viz graf). V jiných vysoce rozvinutých evropských demokraciích, jako je například Německo, Francie nebo Spojené království, jsou respondenti se svojí demokracií mnohem méně spokojeni: 25 % až 33 % lidí uděluje 0 až 3 body a 24 % až 37 % uděluje 7 až 10 bodů.

Rostoucí využití občanské iniciativy

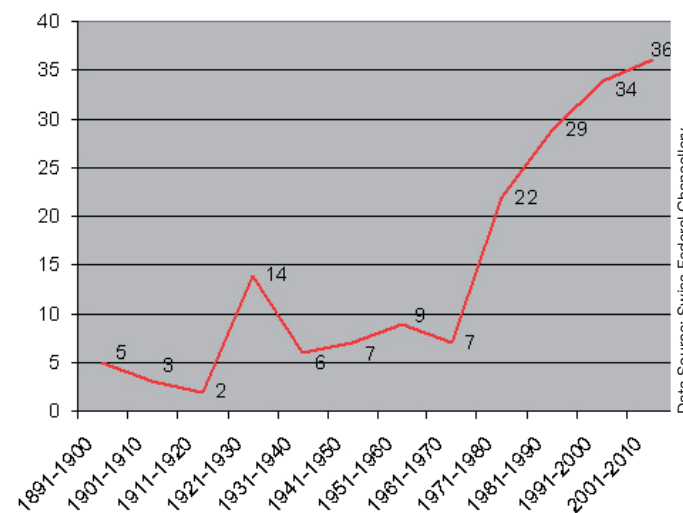
Každé desetiletí více iniciativ

Po zavedení federální občanské iniciativy v roce 1891 bylo během první dekády realizováno pouze pět takových iniciativ. V letech 1911 až 1920 se pouze dvě občanské iniciativy dostaly do lidového hlasování. Od té doby však obliba této nové formy účasti stále roste. Zejména po roce 1970 došlo k opravdovému rozmachu občanských iniciativ. V posledních deseti letech byl stanoven nový rekord: od roku 2001 bylo předmětem lidového hlasování 36 občanských iniciativ.

Zastánci iniciativy namířené proti vývozu válečných materiálů

Počet občanských iniciativ v jednotlivých desetiletích

Švýcarská cesta

Nepřímé důsledky:

Jen málo občanských iniciativ je plně přijímáno jak občany, tak kantony: Ze 174 občanských iniciativ, o nichž se hlasovalo, bylo pouze 18 – přibližně 10 % – přijato občany i kantony.

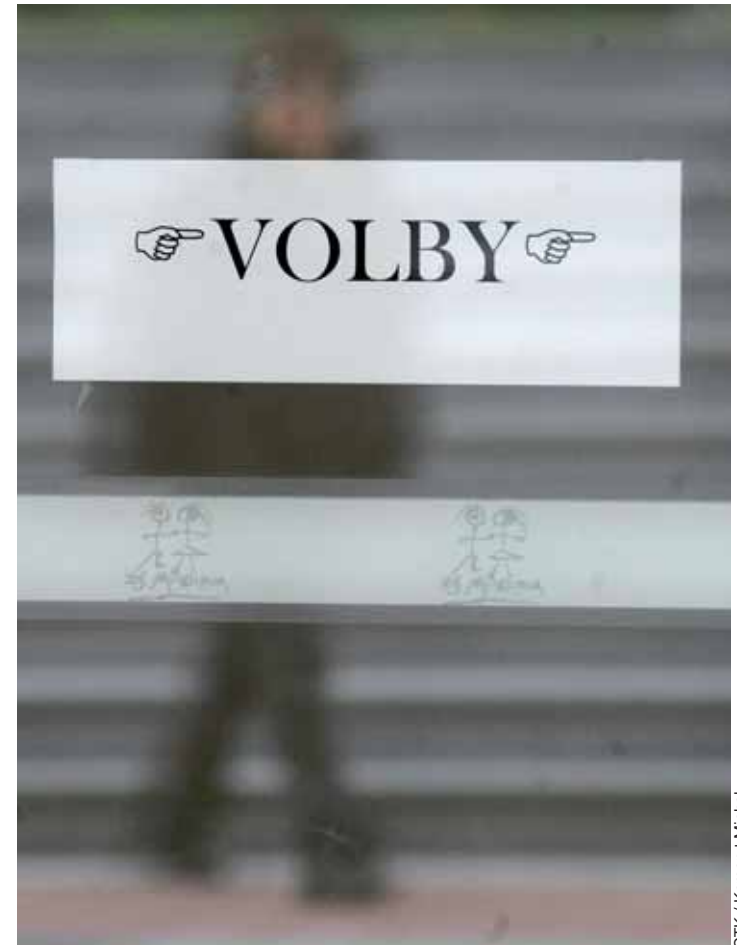
To však neznamená, že neměly žádný dopad na švýcarskou politiku: Iniciativy mohou vést ke změnám ve společnosti v souladu se záměry iniciátorů. Například iniciativa pro „postižené občany“ byla odmítnuta vládou i lidmi, protože stanovovala velmi přísné stavební normy, které by bylo obtížné plnit, ale parlament vypracoval nový zákon, podle něhož byly schváleny všechny méně sporné body iniciativy.

Na začátku procesu spojeného s iniciativou obvykle stojí nápad na radikální řešení všeobecného problému. To často vede k odmítnutí ze strany celého voličstva, ale k následné částečné implementaci parlamentem prostřednictvím přímého nebo nepřímého protínávrhu. Iniciativní výbor často svoji iniciativu stáhne dříve, než dojde k lidovému hlasování. Nedůležitější účinky švýcarské přímé demokracie jsou ve skutečnosti ty nepřímé.

Politická účast v České republice

Ve všech postkomunistických zemích byl přechod z nedemokratického režimu doprovázen zvýšenou politickou účastí občanů na věcech veřejných, přesto je celkový počet ve srovnání s demokraciemi západní Evropy na nižším procentu. Politickou participaci vykonávají občané v České republice především prostřednictvím voleb. Účast ve volbách není pro občany povinná. Nejvyšší volební účast pravidelně zaznamenávají volby do Poslanecké sněmovny parlamentu České republiky, která se ale od sametové revoluce postupně snižuje a v posledních volbách roku 2010 dosáhla úrovně 62.6% oprávněných voličů oproti 64.4% v roce 2006. Nejméně voličů se naopak účastní voleb do Evropského parlamentu (okolo 28%), v posledních volbách do krajských zastupitelstev byla zaznamenána volební účast 36.89%.

Co se týče ostatních forem účasti na politickém životě, sledují čeští občané zejména politické diskuze v rozhlasu a televizi, v menší míře se účastní politických mítinků a v ještě menší míře se stávají aktivními členy jednotlivých politických stran. V současnosti je okolo 150 000 lidí sdruženo v nějaké politické straně. Na prvním místě, co se týče členů, je extrémně levicová KSČM s 65 000 členy, následovaná křesťanskou KDU-ČSL s 27 000 členy a vládní pravicovou ODS (25 000) s opoziční levicovou ČSSD (24 000). Největšího významu, především mezi mladými občany, nabývá účast na politickém životě prostřednictvím sociálních sítí, kupříkladu Facebooku, či Twitteru, kde se občané srocují ve skupinách. Mnoho aktivit, které se dostanou do povědomí široké veřejnosti, vzniklo právě prostřednictvím internetu, což je dáno velkým rozvojem internetové sítě v České republice.

Na cestě do volební místnosti

Globální výhled: vývoj (přímé) demokracie

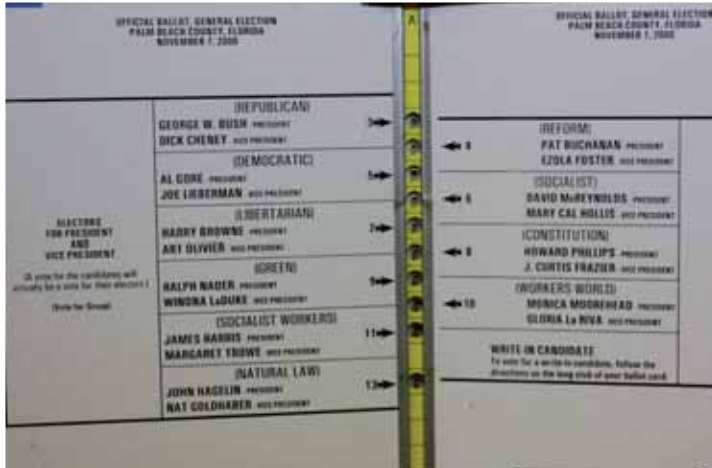
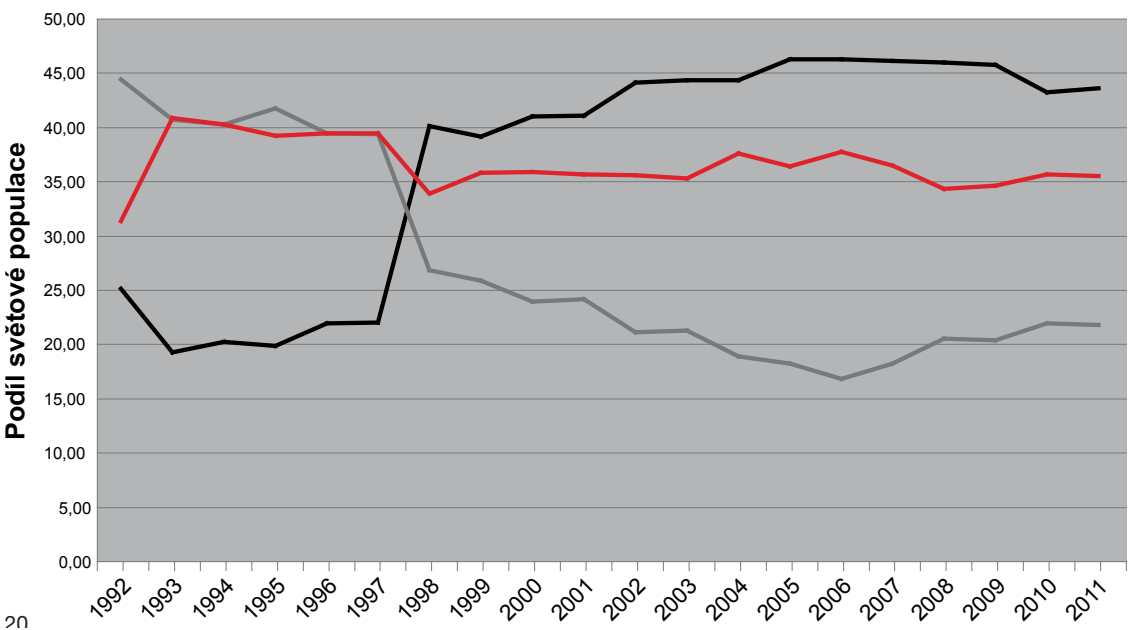
Zřetelný trend

Politická práva jsou na vzestupu. Před 35 lety bylo na celém světě pouze 44 zemí, které svým občanům garantovaly základní politická a občanská práva. Od té doby se jejich počet více než zdvojnásobil. Podle indexu Freedom House dnes základní politické a občanské svobody požívají lidé v 89 zemích (více než polovina světové populace). Stejný globální trend platí pro nástroje moderní přímé demokracie. Stále více zemí v poslední době zavádí různé formy iniciativy a referenda – zejména na místní a regionální úrovni.

Lidová hlasování o důležitých otázkách ve světě

Za posledních 25 let zaznamenala moderní přímá demokracie ohromný rozmach. Více než polovina všech lidových hlasování, která se v historii konala, spadá do tohoto období. Zůstává jen několik zemí, v nichž neexistují žádné formy přímé demokratické účasti na celonárodní ani regionální úrovni. V letech 1901 až 1910 se v celém světě konalo 18 lidových hlasování, z toho 14 (78 %) v Evropě. Během prvního desetiletí nového milénia byl počet lidových hlasování téměř 15krát vyšší (298 lidových hlasování) a podíl mimoevropských světadílů na lidových hlasováních se zdvojnásobil z 22 % na 44 %.

Politická a občanská práva ve světě

Oficiální hlasovací lístek pro prezidentské volby ve Spojených státech v roce 2000

Afghánská žena si pročítá kandidátku během voleb v roce 2005

Srovnání Evropské unie a Švýcarska

Nápadné podobnosti

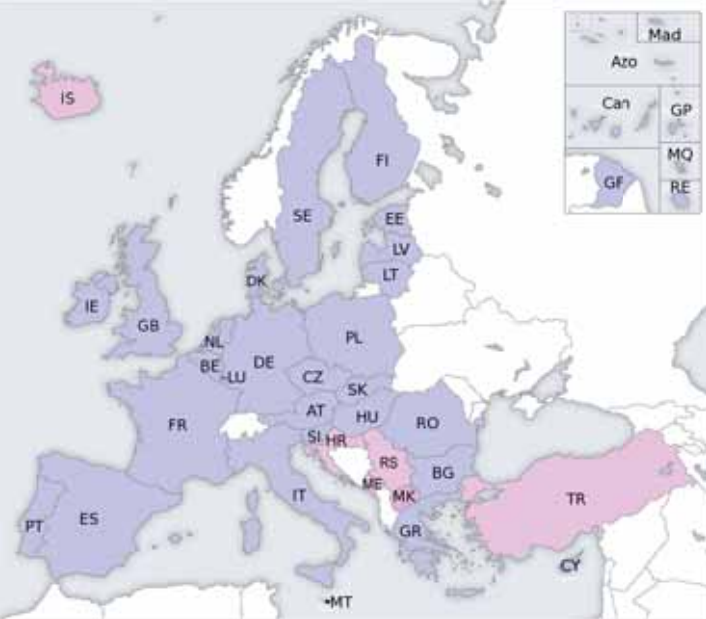
Po druhé světové válce přivedl proces evropské integrace mnohé bývalé nepřátele do jedné politické komunity. Dnes je 27 různých zemí plnohodnotnými členy Evropské unie a šest jich v současnosti jedná o dohodě o členství.

Ačkoli samotné Švýcarsko není členem Evropské unie, jako politická komunita má s mnohem větší EU mnoho společného. Jak Evropská unie, tak Švýcarsko jsou federace tvořené více než 25 členskými státy, které si uchovávají značnou míru politické autonomie a suverenity.

A četné rozdíly

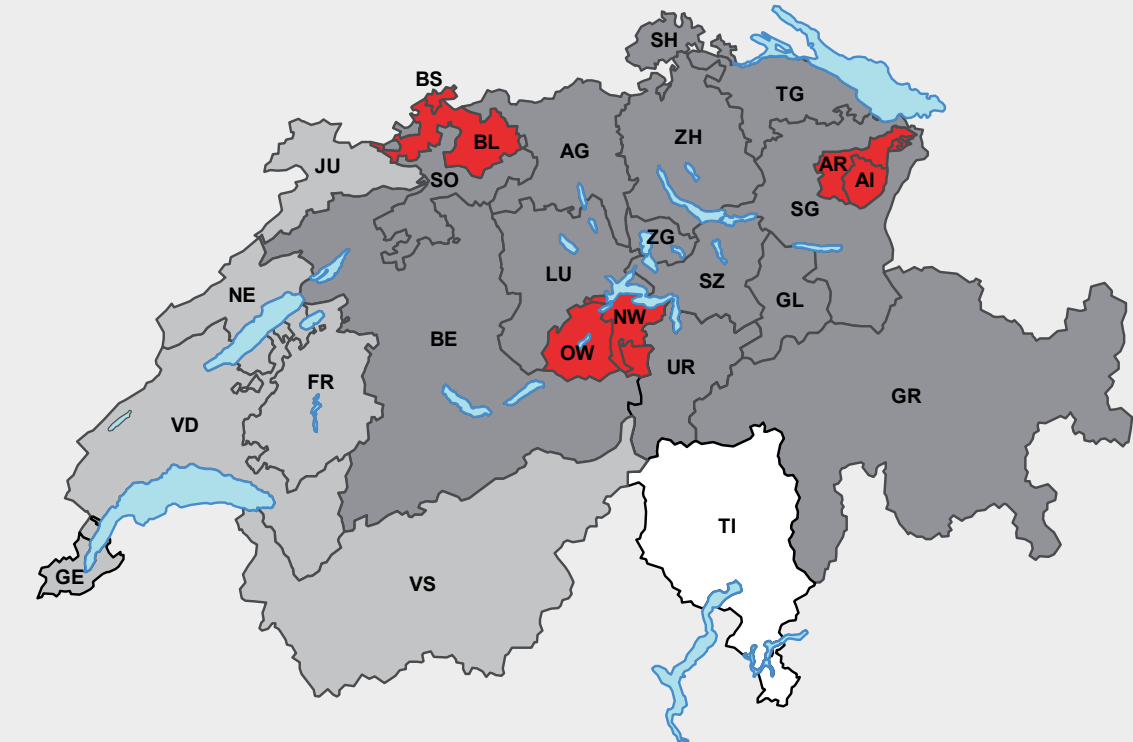
Zatímco však ve Švýcarsku jsou politické pravomoci rozloženy na základě zvláštního požadavku uniformity, v Evropské unii jsou tyto pravomoci rozděleny převážně podle tematických oblastí. Celní správa je například v kompetenci Unie, za zdravotnické služby odpovídají členské státy.

Rozdíly jsou také v dělení moci na legislativní a exekutivní: v Evropské unii není toto rozdělení tak jasně definované jako ve Švýcarsku. Evropský parlament například není plnoprávný zákonodárský orgán; je to spíše demokratický symbol na nadnárodní úrovni.

Evropská unie s členskými státy (fialově) a kandidátskými zeměmi (růžově)

Švýcarské kantony

Švýcarské kantony: Kantony s dvojitým zastoupením v radě států jsou vyznačeny bíle (hlavní úřední jazyk = italština) nebo šedě (světle šedá = francouzština, tmavě šedá = němčina), kantony s jedním zastoupením jsou vyznačeny červeně (rovněž německy mluvící kantony)

Evropská unie ve stopách Švýcarska

Od místní po nadnárodní úroveň

Ve většině členských států Evropské unie jsou nástroje přímé demokracie na místní, regionální a celostátní úrovni již k dispozici. A nyní Evropská unie činí další krok vpřed. Postaví občany do centra politického dění na nadnárodní evropské úrovni.

Evropská občanská iniciativa

Princip participace je součástí Lisabonské smlouvy, která nabyla účinnosti 1. prosince 2009. Článek 11 říká, že moderní zastupitelská demokracie je rovnoměrně založena na prvcích nepřímé (parlamentní) a přímé (participativní) demokracie. Jádrem těchto nových práv tvoří evropská občanská iniciativa. Ta umožňuje jednomu milionu občanů několika členských států předkládat Evropské komisi své vlastní návrhy zákonů – a dává jim tak stejná práva jako Evropský parlament a Rada EU.

Nastolování agendy

Zavedení občanské iniciativy je opravdu významným krokem, neboť se jedná o první přímý demokratický proces na nadnárodní úrovni. Existuje však jeden důležitý rozdíl oproti federální občanské iniciativě ve Švýcarsku: Zatímco ve Švýcarsku takové iniciativy vedou k rozhodujícímu lidovému hlasování, evropská občanská iniciativa má pouze pravomoci spočívající v nastolování agendy. Očekává se však, že povede k navázání panevropských dialogů mezi občany a vytvoření nových přímých komunikačních kanálů mezi občany a mocnou Evropskou komisí.

Země s právem předkládat pouze iniciativy týkající se agendy (šedě), země s právem předkládat plnohodnotné občanské iniciativy (modře) a země bez takových práv (bíle)

Omnibus pro přímou demokracii v Německu (Reichstag)

Politické systémy jsou vždy staveniště

Integrace jazykových skupin

Jazykové skupiny

Švýcarsko je skutečně multikulturní společnost. Má čtyři úřední jazyky a mnoho přistěhovaleckých komunit hovořících dalšími jazyky: 65,6 % obyvatel uvádí jako svůj rodný jazyk (švýcarskou) němčinu, 22,8 % francouzštinu, 8,4 % italštinu a 0,6 % rétorománštinu. 18,7 % obyvatel má jiný mateřský jazyk (číslo v součtu přesahuje 100 %, protože respondenti mohli uvést až tři jazyky).

Ve většině částí světa panuje shoda o nutnosti respektovat potřeby a přání menšinových skupin v politickém systému. Bez takového vzájemného respektu je mnohem pravděpodobnější vznik vnitřních násilných konfliktů. Otázka proto zní: Jak švýcarský politický systém zapojuje jednotlivé menšinové skupiny do politického dialogu?

Je důležité být slyšen

Schopnost švýcarského politického systému integrovat různé obyvatele a kultury má dva důležité aspekty. Za prvé, kombinovaný systém federalismu a přímé demokracie je zárukou toho, že menšinám je institucionálně a politicky dopřáno sluchu. Složení menšinových a většinových politických uskupení se problém od problému mění. Za druhé, vláda dbá na to, aby fungovala náležitá podpůrná infrastruktura, a pomáhá lidem ze všech jazykových skupin účinně využívat proces předkládání iniciativ a pořádání referend. Federální kancléřství odpovídá za snadný přístup k oficiálním dokumentům ve všech úředních jazycích. Moderní přímá demokracie je ustavujícím prvkem politické integrace v zemi.

Ilustrace divize jazykových služeb Federálního kancléřství

Babylonská věž – symbol rozmanitosti jazyků

Geografické rozložení jazyků ve Švýcarsku (2000)

Jaká práva by měli mít cizí státní příslušníci?

Další významnou menšinou jsou ve Švýcarsku cizí státní příslušníci. Ve Švýcarsku žije více než 1,8 milionu cizinců (22,8 % z celkové populace). S výjimkou odmítnutých žadatelů o azyl mají cizí státní příslušníci stejná sociální a ekonomická práva a povinnosti jako švýcarští občané. Jak je to ale s politickým začleněním této menšiny? O této otázce se ve Švýcarsku vedou diskuse již více než sto let.

Článek 37 švýcarské federální ústavy stanovuje následující:

1 Každý, kdo je občanem obce a kantonu, do něhož daná obec náleží, je švýcarským občanem.

2 Nikdo nebude zvýhodňován ani znevýhodňován kvůli svému občanství. Výše uvedené neplatí pro předpisy o politických právech v obcích a korporacích ani pro podíl na jejich majetku, pakliže legislativa kantonu nestanovuje jinak.

Politická práva cizinců v regionech

Ve Švýcarsku nemají cizí státní příslušníci na národní úrovni žádná politická práva. Existuje však několik kantonů a obcí, kde tito lidé mohou politická práva uplatňovat:

- Práva uplatňovaná na kantonální a komunální úrovni: Jura, Neuchâtel
- Na komunální úrovni: Vaud, Ženeva, Fribourg
- Obce mohou samy rozhodovat o udělení takových práv: Appenzell Ausserrhoden, Graubünden, Basel-Stadt

Otázka toho, zda by cizinci měli mít větší politická práva, je stále předmětem diskusí. Lidová hlasování v různých kantonech ukázala, že v odpovědích občanů na tuto otázku jsou výrazné rozdíly.

Švýcarská cesta

Hlasování o imigračních záležitostech ve Švýcarsku:

Občané Švýcarska se při hlasování o imigračních otázkách obecně řídí doporučeními Federální rady a parlamentu. Voliči přijali nové zákony o azylu a cizincích a schválili několik návrhů zákonů týkajících se volného pohybu osob v rámci Evropské unie. V jedné věci však lidé s úřady nikdy nesouhlasili. Veškeré návrhy zákonů o snazší naturalizaci cizinců byly občany odmítnuty. Většina protiimigračních iniciativ byla hlasováním rovněž zamítnuta, neboť Švýcaři vnímají silné komunity imigrantů jako důležitý prvek ekonomického úspěchu země.

Členové makedonského sdružení imigrantů

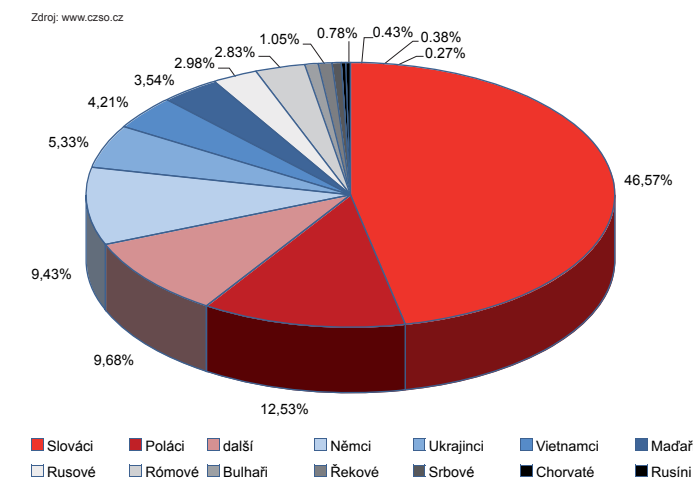
Švýcarští vítězové fotbalového mistrovství světa hráčů do 17 let ve Federálním paláci se švýcarským Ministrem sportu. Mnoho hráčů má kořeny v zahraničí

Politika České republiky týkající se menšin

Menšiny, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, užívají některá privilegia. Momentálně je v České republice 12 oficiálně uznaných menšin, kterými jsou Bulhaři, Chorvati, Maďaři, Němci, Řekové, Poláci, Romové, Rusové, Rusíni, Srbové, Slováci a Ukrajinci. Běloruská a vietnamská menšina může získat status menšiny v blízké budoucnosti.

Základní ochrana národnostních menšin je garantovaná Ústavou a Listinou základních práv a svobod jakožto součástmi ústavního pořádku. Listina rozlišuje mezi národnostními a etnickými menšinami, aniž by tento rozdíl blíže specifikovala. Listina se zabývá právy menšin pouze krátce, garantujíc jejich právo na identitu, právo na používání vlastního jazyka ve veřejných záležitostech, ochranu před vůlí většiny a stejně tak vzdělání ve vlastním jazyce (článek 25).

V červnu 2001 byl schválen zákon o menšinách. Ten zaručuje, že občan České republiky, který patří k národnostní nebo etnické menšině, má právo předstoupit před správní orgán nebo soud a vystupovat před ním v jazyce menšiny. V současné době neexistují žádná zvláštní práva zajišťující parlamentní účast menšin, ale mezinárodní organizace došly v posledních letech k závěru, že Česká republika vyvinula chválné úsilí na podporu národnostních menšin.

Dva malí příslušníci romské menšiny

Vietnamské tržnice se nacházejí v mnohých českých městech

Podoba demokracie – rozhodující faktor úspěchu

Nejlepší podoba institucí přímé demokracie je otázka, která je předmětem debat nejen ve Švýcarsku, ale v každé zemi, která řeší přímou účast občanů na veřejné správě. Následující prvky patří mezi nejdůležitější pro fungování institucí přímé demokracie a některé z nich jsou ve Švýcarsku pravidelně projednávány a revidovány:

- Minimální počty podpisů: Kolik iniciátorů je zapotřebí k registraci iniciativy? Kolik jich musí být, aby se mohlo uskutečnit lidové hlasování? Kolik jich musí být, aby se mohlo uskutečnit platné lidové referendum? Vysoké požadavky, například 5 % voličstva, mohou snížit možnosti menších skupin – a omezit vliv přímé demokracie.
- Časové limity: čas vymezený na shromáždění nezbytných podpisů? Reakci vlády? Parlamentní proces? Předvolební kampaň? Přiměřené časové lhůty zajišťují intenzivnější debatu a lepší šanci na shromáždění všech podpisů; příliš krátké lhůty omezují debatu a rovněž možnosti slabších skupin.
- Způsob shromažďování podpisů: neomezené shromažďování (např. na ulicích) nebo omezený sběr pouze na veřejných úřadech? Neomezené shromažďování, které je praktikováno ve Švýcarsku, podněcuje debaty mezi iniciátory a občany; omezení mají tendenci bránit diskusím.

Fronta voličů v Brooklynu, USA, při prezidentských volbách v roce 2008

Časové lhůty jsou pro demokratický proces rozhodující

Ve Švýcarsku jsou podpisy pro iniciativy a referenda shromažďovány především na ulicích

- Kvorum: Je stanoven minimální počet účastníků hlasování (jako procento všech hlasujících)? Ve Švýcarsku žádné takové kvorum neexistuje. V zemích s takovými limity jsou voliči hlasující „proti“ a nevoliči sčítáni, což výrazně snižuje šance na přijetí návrhu a může to podryvat demokracii jako takovou.
- Informace pro občany: Kdo a jak občany informuje? V současnosti jsou občané oficiálně informováni federální vládou (prostřednictvím tzv. volební brožury) a prostřednictvím kampaní a médií. Kritici namítají, že vláda by občany neměla informovat, protože jimi může manipulovat. Jiní říkají, že vláda má právo nebo dokonce povinnost občany informovat o důsledcích hlasování.
- Tematická omezení: O jakých záležitostech nemohou občané volit? Ve Švýcarsku platí jen velmi málo omezení, např. některé části závazného mezinárodního práva. O této otázce je však vedena žhavá debata.
- Právní důsledky: Jsou lidová hlasování vždy rozhodující? Anebo iniciativa pouze dostává danou otázku do programu politického jednání? Ve Švýcarsku je občanská iniciativa a referendum závazným prvkem rozhodovacího procesu.

Volební brožura pro celonárodní volby 28. listopadu 2010

Ve Švýcarsku jsou lidová hlasování vždy rozhodující – vláda nemá žádné právo zamítnout rozhodnutí přijatá občany

Forma zastupitelské demokracie v České republice

Výkon státní moci je v České republice založen bezpochyby na zastupitelské demokracii, nicméně ústava připouští i participaci lidu, a to v člancích 2 a 10a Ústavy a v článku 21 Listiny. Obecně se občané na moci podílejí pomocí referenda, plebiscitu, petice a odvolání, ale existují i neformální způsoby jako například nejvyšší možná míra zveřejňování informací státními orgány, aby se lidé mohli zapojit svými připomínkami do legislativního procesu. V České republice se dnes v praxi setkáváme pouze s právem petičním a referendem.

Petice je neformální iniciativou občanů, na níž je státní moc povinna reagovat, není však předepsáno jakým způsobem. V čl. 18 Listiny je zakotveno právo petiční mezi základními lidskými právy a svobodami. De facto vlastně spadá do svobody projevu. Nejen občané, ale každý člověk má právo se obrátit na státní orgány s žádostmi, návrhy a stížnostmi. Například Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ex lege zřizuje petiční výbor. Nicméně čl. 44 Listiny toto právo omezuje příslušníkům bezpečnostních sborů a ozbrojených sil; zároveň toto právo nesmí zasahovat do nezávislosti soudu a práv zaručených Listinou. Obecné celostátní referendum zatím nebylo zákonem upraveno, ačkoliv ústava tuto možnost nabízí. Přesto však v České republice existují jiné druhy referend. Jediným celostátním referendem bylo doposud hlasováno o přistoupení k Evropské unii. Pro tuto příležitost byl vydán speciální Ústavní zákon, který stanovil, že lid rozhodne nadpoloviční většinou všech hlasujících a toto rozhodnutí bude závazné. Je zajímavé, že zákonodárce nepožadoval splnění minimálního kvora. Běžným zákonem je potom upraveno konání referenda místního a krajského, které je spíše vyjádřením práva na samosprávu. Podle Evropské charty místní samosprávy mají lidé právo podílet se na samosprávě pomocí referenda. Občané Evropské unie tak mohou rozhodovat přímo o otázkách souvisejících se samostatnou působností územně správního celku. K platnosti hlasování je zapotřebí účast alespoň poloviny oprávněných osob a ke kladnému výsledku nadpoloviční většina zúčastněných. Veškerá referenda jsou v České republice soudně přezkoumatelná.

Volby na zkoušku na jedné ze středních škol

CTK / Kamaryt Michal

Nastavení švýcarské přímé demokracie: platnost

S rostoucím významem mezinárodního práva a politické globalizace v posledních letech se důležitou otázkou stává rovnováha a rozpory mezi různými úrovněmi zákonodárství – s vysokou relevantností pro platnost rozhodnutí přijímaných na základě přímé demokracie.

Několik příkladů

V roce 1992 byla švýcarskému parlamentu předložena občanská iniciativa požadující restriktivnější azylovou politiku. Tato iniciativa požadovala okamžité vyhoštění ilegálních přistěhovalců žádajících o azyl zpět do jejich vlasti. Tento postup by byl v rozporu s takzvaným „principem non refoulement“, a tudíž neslučitelný s předpisy závazného mezinárodního práva. Parlament proto tuto iniciativu prohlásil v roce 1996 za neplatnou.

V roce 2008 byla připravena jiná iniciativa, která znovu požadovala vypovězení (tentokrát) cizinců, kteří se dopustili trestné činnosti. Parlament znovu musel ověřit, zda tato iniciativa není v rozporu s principem non refoulement. V tomto případě však parlament dospěl k závěru, že iniciativa je slučitelná s předpisy závazného mezinárodního práva. Vláda argumentovala tím, že text iniciativy umožňuje pozastavit vyhoštění zranitelných cizinců. Přijetí iniciativy by však mohlo znamenat porušení mezinárodních úmluv, které byly podepsány (a přijaty švýcarskými občany), jako je například Evropská úmluva o lidských právech nebo dohoda o volném pohybu pracovních sil. Parlament proto vypracoval protinávrh. Tento protinávrh byl koncipován tak, aby respektoval všechny mezinárodní dohody.

V listopadu 2010 – v těsném hlasování – se však švýcarští voliči rozhodli podpořit iniciativu a odmítnout protinávrh. Toto rozhodnutí znovu vyvolalo diskusi o omezení občanských iniciativ.

Vztah mezinárodního a vnitřního práva je předmětem žhavých diskusí

© FDFA, Presence Switzerland

Evropské sídlo Organizace spojených národů v Ženevě

© FDFA, Presence Switzerland

Jelikož Švýcarsko není součástí Evropské unie, je zapotřebí mnoho dvoustranných dohod

© FDFA, Presence Switzerland

Důležitá debata o možnostech a omezeních

Ve Švýcarsku parlament rozhoduje, zda předložená iniciativa bude prohlášena za platnou a tudíž postoupena k lidovému hlasování. Existují tři kritéria, na jejichž základě může být občanská iniciativa diskvalifikována:

- Porušení zásady jednotné formy: Iniciativy týkající se částečné revize federální ústavy lze předkládat buď ve formě všeobecného návrhu, nebo formou podrobného, přesně formulovaného návrhu. Lze si zvolit pouze jednu, nebo druhou formu.
- Porušení zásady jednotného tématu: Aby voliči mohli o dané otázce svobodně hlasovat, musí být návrh týkající se částečné revize federální ústavy omezen na specifické téma.
- Porušení závazných předpisů mezinárodního práva: V případě návrhu občanské iniciativy, která porušuje závazné předpisy mezinárodního práva, federální ústava stanovuje, že takový návrh – nebo jeho část, která porušuje kogentní normy – musí být prohlášen za neplatný.

Křesla v Národní radě jsou rozdělena podle podílu daného kantonu na celkové populaci

Švýcarská cesta

Čtyři případy neplatnosti:

Federální shromáždění dosud prohlásilo občanskou iniciativu za neplatnou ve čtyřech případech:

„Dočasné snížení vojenských výdajů (moratorium na další nákup zbraní).“

15. 12. 1955 prohlášena parlamentem za neplatnou. Důvod: Dočasná neproveditelnost (toto je zvláštní případ, neboť cílem iniciativy bylo snížit armádní rozpočet na roky 1955 a 1956, který byl v době, kdy parlament o této iniciativě rozhodoval, již schválen).

„Proti rostoucím cenám a inflaci.“

16. 12. 1977 prohlášena parlamentem za neplatnou. Důvod: porušení zásady jednotného tématu.

„Za nižší vojenské výdaje a větší investice do mírových politik.“

20. 06. 1995 prohlášena parlamentem za neplatnou. Důvod: porušení zásady jednotného tématu.

„Za rozumnou azylovou politiku.“

14. 03. 1996 prohlášena parlamentem za neplatnou. Důvod: porušení závazných předpisů mezinárodního práva.

Rada států reprezentuje švýcarské kantony

Kontroverzní občanské iniciativy

Od roku 2004 bylo několik občanských iniciativ kritizováno za to, že nejsou ve shodě s mezinárodním právem. Nicméně Federální rada a parlament je přesto prohlásily za platné. Jedná se o občanské iniciativy za:

- Doživotní vězení pro neléčitelné, mimořádně nebezpečné sexuální delikventy a jiné pachatele násilné trestné činnosti;
- Zrušení časových omezení pro stíhání dětské pornografie;
- Zákaz výstavby nových minaretů;
- Vyhoštění cizinců, kteří se dopustili trestné činnosti.

Nastolené otázky

Tyto záležitosti vedly na celonárodní úrovni k dlouhé debatě o možnostech a omezeních týkajících se občanských iniciativ. Mezi projednávané otázky patří následující:

- Musí občanské iniciativy respektovat rovněž nezávazné mezinárodní právo?
- Měly by občanské iniciativy nutně respektovat dvoustranné dohody?
- Kdo by měl rozhodovat o tom, zda je občanská iniciativa platná či nikoli? Politici (jak je tomu nyní)? Nebo soud?
- Měl by ombudsman bránit „zbytečným“ nebo „nebezpečným“ iniciativám?

Minaret postavený na protest proti rozhodnutí občanů zakázat výstavbu nových minaretů

Globalizace vedla k napětí mezi mezinárodními předpisy a suverenitou

Iniciativy jsou jen zřídka prohlášeny parlamentem za neplatné

Omezení týkající se zákonodárství v České republice

Každý zákonodárce, tedy i ten český, je v první řadě ve své činnosti limitován morálními hodnotami a zásadami, které společnost přirozeně uznává a jimiž se řídí. Poměrně rigidní hranice však pro legislativu představuje teprve ústavní pořádek. Ten se v České republice sestává z ústavních zákonů, především pak ze samotné Ústavy a Listiny základních práv a svobod, což jsou normy nejvyšší právní síly, se kterými musí být všechny ostatní právní předpisy v souladu.

Ústava České republiky stanoví všeobecná pravidla fungování státu, především formu státního zřízení, zásady politického systému a vztah k mezinárodnímu právu. Dále definuje podobu a způsoby výkonu moci zákonodárné, výkonné a soudní a jejich vzájemné postavení v rámci právního řádu. V neposlední řadě poskytuje jisté standardy územní samosprávy a dalším významným institucím. Na druhé straně pak stojí Listina základních práv a svobod, která přiznává práva jednotlivcům. A to nejen ta základní, ale i ta navazující, jakými jsou kupříkladu práva politická či hospodářská. Omezení pro zákonodárskou tvorbu představují i vyhlášené mezinárodní smlouvy, jež jsou součástí právního řádu. Takové smlouvy mají v případě rozporu se zákonem aplikační přednost.

Konečně je legislativní proces závislý na politické vůli Poslanecké sněmovny a Senátu, jejichž souhlas je zapotřebí k přijetí zákona (v mnohých situacích však může být Senát přehlasován Poslaneckou sněmovnou). Schválený zákon by měl být podepsán prezidentem republiky a za účelem nabytí platnosti vyhlášen ve Sbírce zákonů.

Budoucnost přímé demokracie: mladí lidé

Lidé ve Švýcarsku jsou velmi často konfrontováni s politickými rozhodnutími. Vyžaduje to hluboké zamyšlení nad příslušnými tématy. Znamená to, že švýcarští voliči jsou o politice lépe informováni než občané v zemích, kde mají méně institucí přímé demokracie?

Znalosti mladých

Švýcarské školy obecně nepřikládají velký význam politickému vzdělání, třebaže mezi kantony existují značné rozdíly. Podle mezinárodního průzkumu pouze 19 % švýcarských škol vyučuje občanskou nauku jako samostatný předmět.

Vliv přímé demokracie

Nezdá se však, že by to mělo nepříznivý dopad na politické znalosti průměrného švýcarského občana. Z empirické studie Univerzity v Curychu vyplývá, že švýcarští občané jsou ve skutečnosti o politických otázkách informováni velmi dobře. Bylo zjištěno, že je to převážně důsledek švýcarského politického systému s jeho rozsáhlými možnostmi účasti. V rámci studie byla rovněž analyzována data z Evropské unie a existují důkazy o tom, že referenda o Maastrichtské smlouvě a o vstupu do Evropské unie vedla v členských zemích k vyšší informovanosti. Podobné účinky lze očekávat od lidových hlasování o Lisabonské smlouvě a evropské občanské iniciativě. Stručně řečeno: Čím více se lidé mohou podílet na zákonodárství, tím více jsou informováni.

Přesto ve Švýcarsku vyvstala otázka, zda je na švýcarských školách zapotřebí systematictější výuka politických a sociálních problémů, která by podněcovala zájem mladé generace o politiku.

Každý rok se v parlamentu koná shromáždění mládeže

Všechna rozhodnutí přijatá mladými lidmi jsou předána poslancům parlamentu

Účast je povolena 200 mladých občanů ve věku 14 až 21 let

Budoucnost přímé demokracie: mladí lidé

Politický systém České republiky je založen na nepřímé demokracii, protože jsou čeští občané do politických rozhodování zaangažováni především pouze v čase voleb do legislativních orgánů. V posledních pár letech bylo dvoubarevné politické spektrum rozšířeno o více politických stran a občané se účastní veřejných záležitostí skrze občanské iniciativy. Především do mladších generací jsou vkládány naděje, že se budou politického života účastnit ve větší míře.

Znalosti mladých

České děti mají občanskou nauku jako povinnou výuku na základní škole. Na střední škole se vyučuje povinný předmět „Základy společenských věd“, tento předmět zahrnuje také informace o politice. Avšak procentuální množství odvisí od specializace té které školy. Na základě mezinárodního výzkumu bylo zjištěno, že na 96 % českých škol se vyučuje občanská nauka jako samostatný předmět. Úroveň znalosti předmětu je nadprůměrná, nicméně dle mezinárodních výzkumů převládá mezi studenty neochota k participaci na politické scéně v jejich budoucí kariéře.

Znalost občanů

Čeští občané jsou o politickém životě informováni dobře, nicméně statistiky vypovídají o jejich velmi malé aktivní účasti. To se vylepšuje pouze v čase voleb do legislativních orgánů.

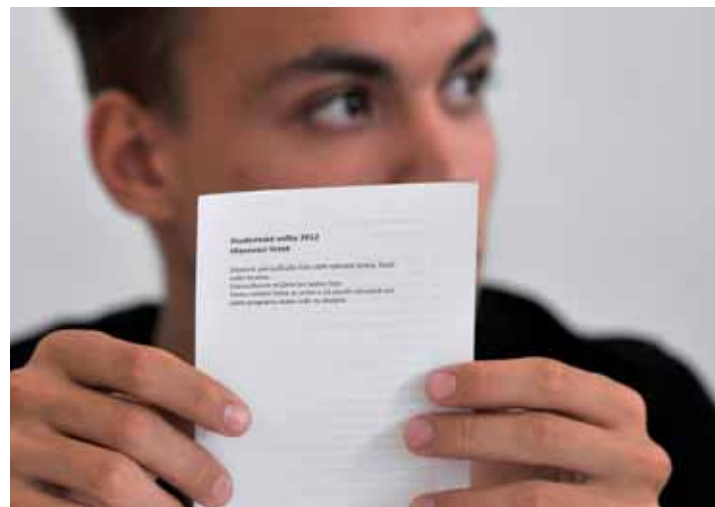
Přímá demokracie a její vlivy

Je pravidlem, že čím více lidem bude povoleno se účastnit zákonodárního procesu, tím lépe budou informováni. Mělo by to také pomoci s vyšší účastí ve volbách. Teprve budoucnost však ukáže, zda toto pravidlo bude použitelné také v případě České republiky. První celostátní zkušeností bylo referendum o vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2003 a další přinesl zákon o přímých prezidentských volbách. V současnosti byl také navržen zákon o celostátním referendu, který je diskutován v legislativních orgánech.

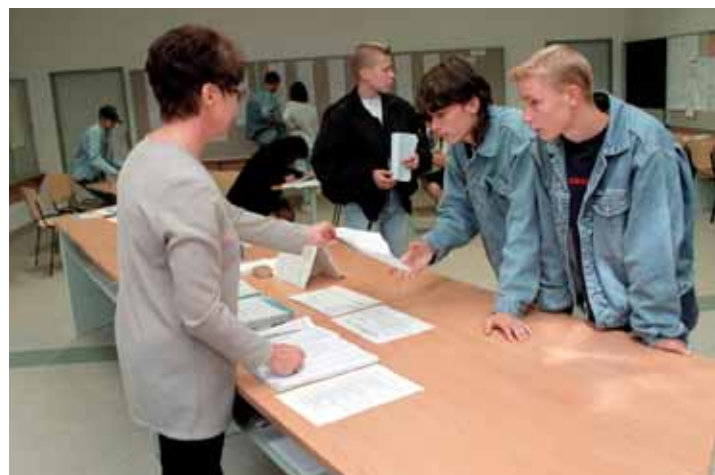

Studenti naslouchají učiteli během povinné výuky občanské nauky

CTK / JOHANNA HANNO/8114

CTK / Kamaryt Michal

CTK / Veis David

Politické strany: Vliv peněz a médií

V posledních desetiletích probíhá intenzivní debata o finančních zdrojích politických stran. Strany s většími finančními prostředky jsou úspěšnější. Tato skutečnost budí otázky o transparentnosti jejich finanční situace. V Národní radě proto bylo předloženo několik návrhů týkajících se transparentnosti. Žádný z nich neobdržel většinový počet hlasů.

Argumenty pro transparentnější financování politických stran

- Švýcarsko je členem Skupiny států proti korupci v rámci Rady Evropy (GRECO). Organizace GRECO označila transparentnost ve financování politických stran za důležitý prvek boje proti korupci.
- Pro voliče je důležité vědět, komu jejich strana vděčí za přízeň.
- Kantony Ticino a Ženeva již požadavek transparentnosti ve financování politických stran zavedly a mají v tomto ohledu dobré zkušenosti.
- 78 % respondentů v průzkumu z roku 2007 uvedlo, že by finanční transparentnost politických stran podpořili.
- OECD kritizovala Švýcarsko za neprůhlednost ve financování politických stran.

Argumenty proti

- Proces zveřejňování informací se obtížně sleduje.
- Ze zkušeností jiných států vyplývá, že politické strany nedodržují poctivě pravidla, která se týkají zveřejňování informací.
- Politické strany se obávají, že by ztratily finanční prostředky.
- Lidová hlasování jsou často podporována výbory nad stranickými liniemi.
- Peníze nejsou jediným zdrojem moci politických stran. Někteří lidé argumentují, že pokud by strany měly prozrazovat své sponzory, novináři by měli být povinni sdělovat své stranické preference.

Ve Švýcarsku nevíme, kde politické strany vzaly své peníze

© Swissmint

Švýcarské politické strany se obávají ztráty prostředků

© Swissmint

Transparentnost proti korupci-důležitý cíl GRECO

© Swiss Agency for Development and Cooperation

Náklady volebních kampaní

Volební kampaně jsou dosti drahé. Různé zdroje odhadují, že velké politické strany dnes ve Švýcarsku ve volebním roce utratí miliony švýcarských franků. V přímé demokracii musí politické strany nést další náklady související s lidovým hlasováním o důležitých otázkách: Sběr podpisů a mediální kampaně mohou snadno přijít na miliony švýcarských franků. Tato skutečnost posiluje diskusi o financování ve švýcarské politice. Kdo stojí v pozadí kampaně? Aby mohly být kontrolovány náklady na kampaně a aby se snížil vliv finančně silných zájmových skupin, jsou televizní reklamy na politické strany a volební kampaně ve Švýcarsku zakázány.

Mediální prostředí

Média jsou velmi důležitým faktorem, pokud jde o politickou informovanost. Jelikož občané mají v přímých demokratických systémech velkou moc, hrají média ještě důležitější roli v jejich informování. Podle výsledků průzkumu, který uskutečnili švýcarští a kalifornští výzkumníci, nabízejí švýcarská média dobrou kvalitu: Švýcarští občané se zdají být informováni o politice lépe než občané Kalifornie.

Svoboda tisku je ve Švýcarsku vysoce ceněná. Na celostátní a regionální úrovni působí různá tisková a televizní média. V současnosti jsou vedeny diskuse o moci veřejně financované rozhlasové a televizní společnosti SRG SSR. Vzestup Internetu a bezplatného denního tisku navíc snížil vliv klasických novin, což vzbuzuje obavy o kvalitu informací poskytovaných lidem.

V přímém demokratickém systému musí politické strany nést obrovské náklady

První vydání listu Zürcher Zeitung z 12. ledna 1780

Internet snížil vliv klasických novin

Vliv peněz v České republice

Česká republika během posledních let čelí s každými volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu nástupu nových stran, kterým se neobyčejně úspěšně daří sehnat prostředky na vedení jejich kampaní v podobě např. nákladných billboardů u silnic, různých reklam v tisku a koncertů známých zpěváků.

- Tradiční strany si takto nákladné kampaně nemohou financovat ze svých pravidelných příjmů, skládajících se z:
- a) příspěvku na mandát (za mandát každého zvoleného člena strany do parlamentu 850 000 Kč ročně);
 - b) ročního příspěvku na činnost (ve výši 6 až 10 milionů Kč ročně – pro strany, které v posledních volbách do poslanecké sněmovny získaly alespoň 3% hlasů);
 - c) příspěvku na úhradu volebních nákladů (100 Kč za každý hlas ve volbách do poslanecké sněmovny pro strany, které získaly alespoň 1,5% hlasů)
 - d) členských příspěvků.

Proto se musí uchýlovat k hledání zdrojů u jednotlivců, které si takové výdaje mohou dovolit. Pokud takový jednatel poskytne zdroje, je však možné namítnout, že strana nemůže zastupovat zcela a pouze zájmy svých voličů, ale musí reprezentovat také zájmy svých sponzorů, které jsou často vzájemně v rozporu. Kontrola omezení je velmi náročná a nákladná.

Strany proto musí předkládat jednou ročně jejich veřejnou auditovanou výroční finanční zprávu o hospodaření. Výdaje na kampaň v posledních volbách do Poslanecké sněmovny přesáhly, pouze na základě údajů politických stran (tyto údaje není možné ověřit), 300 milionů korun. Podle některých zdrojů byly tyto náklady dvojnásobné.

Přímá demokracie

– problém pro ekonomiku?

Směrem ke zkáze...

„Přímá demokracie, a obzvláště referendum, zničí švýcarskou ekonomiku,“ prohlásil ekonom Walter Wittmann na konci minulého století. Wittmann argumentoval tím, že přímá demokracie brzdí pokrok a je důvodem skutečnosti, že Švýcarsko není součástí Evropské unie.

... nebo většímu bohatství?

Tato diskuse odstartovala sérii empirických studií na dané téma, které ukázaly zcela opačným směrem:

- V roce 1999 ekonomové ze St. Gallenu, Gebhard Kirchgässner a Lars Feld, zveřejnili studii, v níž analyzovali ekonomické důsledky různé legislativy týkající se procesů přímé demokracie ve švýcarských kantonech. Zjistili, že kantony s rozsáhlejšími právy v oblasti přímé demokracie vykazují lepší ekonomické výsledky, menší míru daňových úniků, nižší zadlužení kantonů a obcí, nižší veřejné výdaje a levnější veřejné služby.
- Obdobně ve Spojených státech došli výzkumníci společnosti Bloomberg et al. (2004) k závěru, že tam, kde občané nemají možnost předkládat iniciativy, je promrháno o 20 % více státních výdajů než ve státech, kde tato možnost existuje.

Švýcarská burza – důležitý hráč na finančním trhu

Ve Švýcarsku sídlí několik velkých farmaceutických společností

Státy USA, kde je zavedena občanská iniciativa (modře), nakládají se svými prostředky hospodárněji než státy bez tohoto nástroje

Ekonomové pro přímou demokracii

Studie o pozitivním vlivu přímé demokracie na ekonomiku měly pozoruhodný účinek. Economiesuisse, zastřešující organizace švýcarského obchodu, v roce 2002 vydala písemné stanovisko k veřejným financím, v němž tento nejvlivnější orgán jasně a stručně uvedl: „Přímá demokracie by měla být prosazována na všech úrovních států.“

Konkurenceschopnost a inovace

Nové důkazy navíc potvrzují, že dlouholetá tradice přímé demokracie nemá na švýcarskou ekonomiku a inovaci žádný negativní vliv. Právě naopak: Z důkazů vyplývá, že Švýcarsko se vypořádalo s ekonomickou krizí lépe než mnohé jiné země.

Ve srovnávací studii, kterou vypracovalo Světové ekonomické fórum, si Švýcarsko také vysloužilo označení „konkurence nejschopnější ekonomika roku 2010“. V neposlední řadě se pak Švýcarsko zdá být nejvíce inovativní zemí Evropy (první místo v žebříčku European Innovation Scoreboard za rok 2009).

Švýcarsko je nejefektivnější ekonomikou z hlediska emise skleníkových plynů ve vyspělém světě (zdroj: Yale and Columbia University 2008)

Švýcarsko – označeno jako „konkurence nejschopnější ekonomika roku 2010“

Švýcarsko je ideální místo pro výzkum – zde Evropská organizace pro nukleární výzkum (CERN) v Ženevě

Politický systém a ekonomika v České republice

Česká republika je parlamentní pluralitní demokracií. Nejvýznamnější postavení ve státě má Parlament České republiky, který má zákonodárnou pravomoc a který se skládá ze dvou komor - Poslanecké sněmovny, která má 200 členů, a Senátu, který má členů 81. Mezi hlavní a největší politické strany patří Česká strana sociálně demokratická, Občanská demokratická strana, Komunistická strana Čech a Moravy. V současnosti v Poslanecké sněmovně zasedají také TOP 09, Věci veřejné a LIDEM.

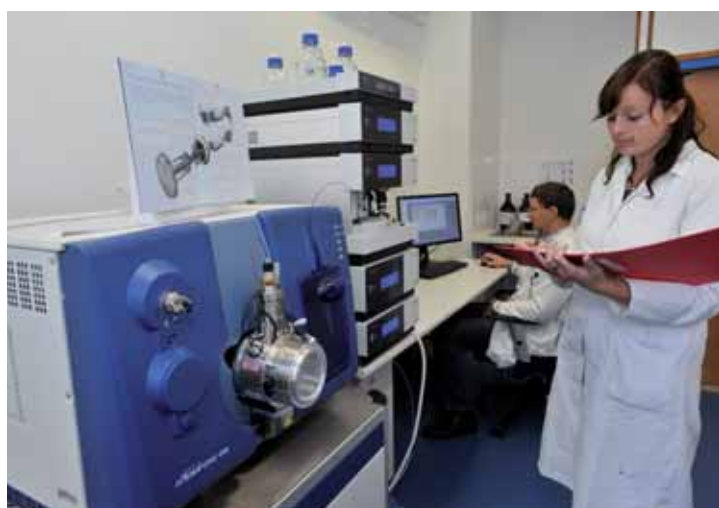
Moc výkonná je rozdělena mezi vládu a prezidenta, který byl v tomto roce poprvé volen přímo občany republiky. Prvním prezidentem České republiky byl Václav Havel, disident a dramatik a předseda Občanského fóra, které koordinovalo přechod v roce 1989 a 1990 k demokracii. Druhým prezidentem byl zvolen Václav Klaus. Česká republika se po sametové revoluci transformovala do státu s tržní ekonomikou. Prvotní problémy s přechodem ke kapitalismu provázely finanční podvody, tunelování firem a nezvládnutelná kuponová privatizace. V dnešní době se ekonomický systém již stabilizoval a Česká republika je vzkvétajícím exportním hospodářstvím, mezi jejíž nejznámější výrobky patří automobily značky ŠKODA, český křišťál, hudební nástroje Petrof a Amati, české pivo a další alkoholické likéry (např. Becherovka).

CTK / Šálek Václav

CTK / Mlejnková Alexandra

CTK / Peška Stanislav

Přípravení na budoucnost?

Společnost prošla v posledních desetiletích významnými změnami, zejména v důsledku technologických inovací. Internet se stal pro většinu lidí nepostradatelným nástrojem. Vznikají tím nové požadavky a možnosti. Prioritou je zavedení elektronického hlasování a služeb elektronické veřejné správy na celostátní úrovni.

Elektronické hlasování

Elektronické hlasování umožňuje občanům odevzdávat své hlasy po Internetu. Ve Švýcarsku (v některých obcích v kantonech Ženeva, Neuchâtel a Curych) bylo realizováno několik pilotních projektů elektronického hlasování.

Švýcarské Federální kancléřství tyto projekty vyhodnotilo a dospělo k následujícím závěrům:

- Elektronické hlasování by především nahradilo hlasování poštou.
- Mohlo by přitáhnout malý počet lidí, kteří se hlasování neúčastní, zejména mezi mladými občany, a lidí, kteří se účastní nepravidelně.
- Mohlo být vést k mírnému zvýšení volební účasti.
- Elektronické hlasování by bylo úspornější než hlasování prostřednictvím pošty.
- Je nutné zajistit, aby systém elektronického hlasování nemohl být zneužit. Toho bylo ve Švýcarsku úspěšně dosaženo.

Po počáteční fázi pilotních projektů se Federální rada rozhodla zavést elektronické hlasování v několika krocích.

V roce 2008 proto byly upraveny zákony a předpisy týkající se politických práv, aby mohla být prodloužena pilotní fáze a postupně zavedeno elektronické hlasování. Od roku 2010 se již mnoho švýcarských občanů v zahraničí může účastnit lidových hlasování přes Internet.

Iniciativní výbor sledující výsledky celonárodního hlasování

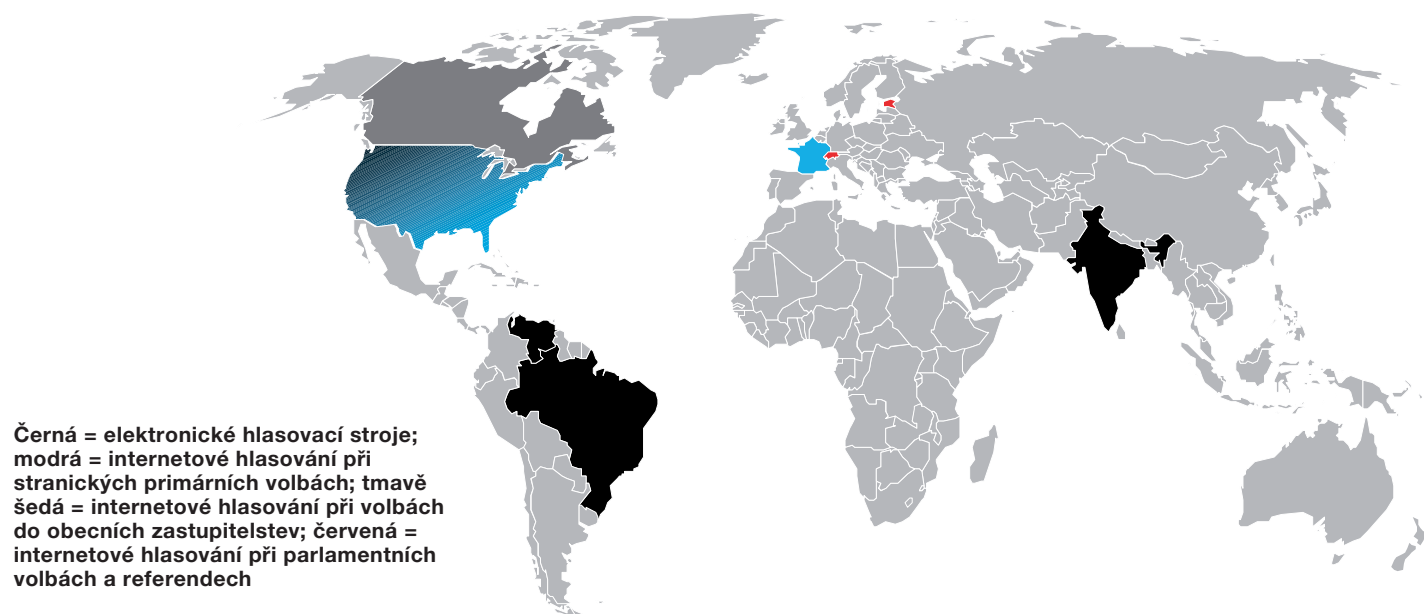

Švýcarsko – průkopník v elektronickém hlasování

Radní curyšského kantonu Markus Notter přebírá od zástupců Organizace spojených národů Cenu za veřejné služby (Public Service Award) pro rok 2007 za systém elektronického hlasování v kantonu Curych

E-voting, E-gathering atd.: mezinárodní vývoj

Elektronické hlasování ve světě

- Ve Spojených státech, Indii, Brazílii a Venezuele jsou používány elektronické hlasovací stroje. Ty způsobily určité problémy, zejména ve Spojených státech, ale také v Nizozemsku a Finsku, které je rovněž chtělo zavést.
- V Estonsku a ve Švýcarsku se internetové hlasování používá při referendech a parlamentních volbách, v Kanadě při volbách do obecních zastupitelstev a ve Spojených státech a Francii při stranických primárních volbách.

Elektronický hlasovací stroj používaný při referendu v Brazílii

E-gathering a digitální podpisy

E-gathering je nový pojem, který označuje shromažďování na Internetu. Může se tak dít na sociálním fóru s cílem najít stoupence nebo jednoduše prodiskutovat určitou politickou otázku. Stále více se používá k organizování sběru podpisů pro účely občanské iniciativy nebo referenda.

Evropská unie umožní elektronické shromažďování podpisů v novém procesu evropské občanské iniciativy, která byla zavedena v roce 2011. Ve Švýcarsku dosud nebylo přijato rozhodnutí.

Použití inovativních/nových hlasovacích technologií v České republice

Rozsah a zajištění rovného a všeobecného výkonu volebního práva je znakem vyzrálosti státu, a proto se i Česká republika snaží posunout směrem ke státům, které již zavedly alternativní metody hlasování. Momentálně je oprávněným voličům umožněno hlasovat pouze na základě hlasovacího lístku, a to v případě, že nehlasuje v místě svého trvalého bydliště. Uvažuje se však o dalších způsobech hlasování. V českém prostředí se nejvíce nabízí korespondenční forma, která má potenciál posílit demokratičnost volebního procesu navýšením občanské participace. Občané by tak měli právo hlasovat a tím ovlivnit chod veřejného života bez ohledu na to, kde se právě nacházejí. Korespondenční způsob hlasování není jedinou diskutovanou alternativou vhodnou pro Českou republiku. Vzhledem k úspěšné aplikaci nových hlasovacích metod v řadě vyspělých demografií se i v naší zemi vytvořil prostor k širší diskuzi o problematice elektronického hlasování. Samotní voliči jsou elektronickým volbám nakloněni, a to zejména voliči mladší a prvovoliči. Internetové volby nemohou plně nahradit stávající volební systém, ale mohou napomoci ke snížení volebních nákladů a ke zvýšení přesnosti ve sčítání volebních lístků. Je pravdou, že oblast elektronizace procesů demokracie je citlivou záležitostí, která může mít přímý vliv na věrohodnost a důvěryhodnost reprezentantů jednotlivých politických stran, a proto je tento proces jenom v počátečním stádiu.

ČTK / Němec Zdeněk

Mezinárodní agenda – s podporou Švýcarska

Švýcarsko je přirozeným referenčním bodem pro veškeré otázky týkající se moderní přímé demokracie:

- Federální ministerstvo zahraničních věcí a Presence Switzerland, vydalo ve spolupráci s nezávislými odborníky řadu informačních materiálů o přímé demokracii, například na DVD a v příručkách.
- Švýcarsko je poradcem Rady Evropy na poli demokratických procesů a jejich zavádění v nových členských státech.
- Je pořadatelem, partnerem a/nebo účastníkem mezinárodních fór o (přímé) demokracii (například Globální fórum o moderní přímé demokracii 2010).
- Švýcarsko je členem Mezinárodního institutu pro demokracii a volební podporu, který vydal příručku o přímé demokracii.
- Je také členem Vývojového programu OSN, který jednu třetinu svých celkových prostředků každoročně vkládá do projektů, programů a iniciativ v oblasti demokratické správy.

Odborná debata na Globálním fóru o moderní přímé demokracii v roce 2010

Švýcarsko podporuje projekty demokratické veřejné správy po celém světě

Zajímavé citáty o přímé demokracii:

„Účast občanů nekončí pravidelnými volbami. Je důležité, aby se občané aktivně zapojovali do všech správních procesů, včetně debat o veřejných rozhodnutích a včetně navrhování, realizace, sledování a vyhodnocování veřejných politik a jejich výsledků. Jedná se o formy účasti, které OSN aktivně podporuje.“ (Ban-Ki Moon: „Vyjádření generálního tajemníka k demokracii“ z roku 2009)

„Lisabonská smlouva staví občany do centra evropského projektu. Jsem potěšen, že nyní máme ty správné instituce k tomu, abychom mohli jednat, a období stability, které nám umožní soustředit veškerou energii na plnění toho, co je pro naše občany důležité.“ (José Manuel Barroso, předseda Evropské komise o Lisabonské smlouvě v roce 2009)

Mezinárodní projekty s účastí České republiky

S ohledem na odlišné historické pozadí a aktuální politické otázky je moderní přímá demokracie v porovnání se Švýcarskem relativně novým tématem. Česká republika je proto jedním z těch, kdo sbírá zkušenosti z jiných zemí, pro které je moderní přímá demokracie na denním pořádku. Sdílení informací napříč zeměmi se srovnatelnou úrovní demokracie vnáší pokrok do tohoto tématu. Českými městy a municipalitami byla založena Unie, partner pro vládní i parlamentní politickou reprezentaci. Je aktivně zaangažována na širokém spektru mezinárodních projektů (setkání, pracovní skupiny, atd.) organizovaných radou „Council of European Municipalities and Regions“. Unie českých měst a municipalit je taktéž zaangažována v United cities a lokálních vládních organizacích, stejně jako evropské sociální síti. Ministerstvo zahraničních věcí se na projektu také podílí, a to tím, že sbírá potřebné informace a zkušenosti. Česká republika také podporuje některé projekty v rozvojových zemích, buď ve formě společné iniciativy Ministerstva zahraničních věcí a Rozvojového programu Spojených národů, nebo na bilaterálním podkladě s respektovanými vládami a nevládními organizacemi. Evropská unie podporuje mnoho iniciativ zahrnujících společné sdílené hodnoty. Na úrovni Unie jsou poskytovány příležitosti pro výměnu zkušeností na vnitrostátní úrovni mezi jejími členskými státy. Jednou z důležitých platforem je kongres „Congress of Local and Regional Authorities“, který se stará o šíření osvědčených postupů a podporu uplatňování nových institucí občanské participace mezi svými členskými státy.

